

AZ ÚT

FOLYÓIRAT A LELKIPÁSZTORI MUNKA SZÁMÁRA

TARTALOM:

I. ÉVFOLYAM
2. SZÁM.

Caendes óra. Ébredő tüzek. (R. L.)
Igehirdetés. — Kultusz. A bibliamagyarázatról. (Egyszerű bibliaolvasáshoz való textusok). *Beszédvázlatok.* (1. Adventiek. 2. Újszövetség.) (R. L.) — *Valóságos nevelés. Hogyan tanítsunk vallást?* (Alapvetés: A szülői ház jelentősége a vallástanításban. A vallástanítás általános paedagógiai vonatkozásai.) (M. S.) *Tanítások. Jónás története.* (M. S.) — *Gyülekezeti munka, pásztorokodás, belmisszió. A lekipásztor munkája a háborúban. A gyülekezeti munka előfeltételei.* (I. L.) — *Kalászkok. Vinet a lekipásztorról.* — *Lapszemle. — Szerkesztői üzenetek.*

1915.
NOVEMBER.

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK:

DR. IMRE LAJOS DR. RAVASZ LÁSZLÓ DR. MAKKAI SÁNDOR

MEGJELENIK
JULIUS ÉS AUGUSZTUS HÓ KIVÉ-
TELÉVEL MINDEN HÓNAP 15-ÉN.

9
0
9

ELŐFIZETÉSI ÁR:
EGÉSZ ÉVRE 6 KOR., FÉLÉVRE 3
KOR., EGYES SZÁM ÁRA 80 FILLÉR.

SZERKESZTŐSÉG KOLOZSVÁR, BOCSKAI-TÉR 1.

☪ Mai számunkhoz postautalványt mellékelünk, kérjük az előfizetési díjak beküldését. Az első évfolyam díja októbertől-októberig számít. ☪

Az Út programjából:

Lapunk nem üz egyházpolitikát sem külső, sem belső vonatkozásban. Bármily fontosnak tartjuk is, hogy a protestantizmus egyfelül a jelenkor társadalmi, politikai és kulturális törekvéssel határozottan leszámoljon és hozzájuk való viszonyát programszerűen állapítsa meg; másfelől pedig belső alkatát az alkotmány és jogrend kereteiben minél teljesebben kléptse: mégis az a meggyőződésünk, hogy a mi nagy létharcunkban a döntő csatát az építő lelképásztori munka vívja meg. Életkérdés tehát, hogy ezzel az építő munkával is foglalkozzék egy egészen ennek a célnak szolgáló szaklap, mikor egyházpolitikai és adminisztrációs ügyeket szép számú lapjalnk oly bő mértékben megtárgyalhatják. Az Út ezt a célt szolgálja.

Lapunk nem szolgál tisztán tudományos célt, bár határozottan tudományos alapon áll. Nem foglalkozik sem olyan elméleti, sem olyan történeti kérdéssel, amelyik nem áll közvetlenül a gyakorlat szálgálatában. Az elmélet a gyakorlati élet fejlesztésére használja fel, a gyakorlati életet pedig határozottan klalakított és egyetemes theologiai alapokon nyugvó, tudományos felfogás szempontjából itéli meg. Épen ezért lapunk nem lesz kritikai szemle, hanem gyakorlati útmutató. Hosszú és másutt igazolt tudományos vizsgálódás eredményeit mutatja meg gyakorlati példákön és közvetlenül a való életet akarja tanácsalval eredménye érdekében formálni. Első sorban az érdekli mit hogyan kell csinálni s nem az, hogy jó-e vagy rossz ahogyan azt mások csinálják.

Lapunk a következő tagozást nyerte:

Csendes óra rovatban egy rövid *meditációt* közlünk, amely a lelképásztor *egyéni hitéletére* vonatkozik s azt kívánja építeni mintegy *közös dhitat* tartásával.

A kultusz és igehirdetés rovatában (rovatvezető Dr. Ravasz László) a modern s evangéliumi erőttől duzzadó igehirdetés típusainak klalakításával foglalkozunk. E végből közlünk liturgiai terveket, klasszikus istentiszteleti alkotórészeket, kész agendákat. Azután beszédvázlatokat, feldolgozási típusokat valusi, városi, szociállsta, gyermek stb. gyülekezetek szerint: különböző alkalmakra faló gondolatanyagot, illusztrációkészletet, sőt esetleg kész prédikációkat. Különösen gondot fordítunk a dogmatikai alapigazságok gyakorlati átírására épúgy, mint a szó igazi értelmében vett, gyakorlati biblíamagyarázatra, amelyet akár egyes könyvek, akár más tárgyi szempont szerint dolgozunk fel.

A vallásos nevelés rovatával (rovatvezető Dr. Makkai Sándor) az a célunk hogy először is az egész katekétikai anyagot összegyűjtsük s azután típusok szerint tanítási mintákban lehetőleg feldolgozzuk. A keresztyénséget akarjuk a gyermekekhez s a gyermekeket a keresztyénséghez közel hozni az által, hogy a vallásos élmény egyéni mintáit helyezük a munkánk középpontjába. Folyóiratunknak ez a része hasonlítan fog egy sorzatosan megjelenő *vezérkönyvhöz*, amely a vallásantitás egész anyagát felölell és módszeres utasítások formájában, példákkal szemléltetve feldolgozza. Különös gondot fordítunk a konfirmációi oktatásra.

C S E N D E S Ó R A .

Ébredő tüzek.

(II. Tim. 1. 3—6.)

Minden hivatáshoz arravalóság kell, mert e nélkül a legegyszerűbb foglalkozás is fárasztó, sőt gyötrelmes vergődés. Viszont arravalósággal minden munka kiszámíthatatlan sok örömet a forrása. Ennek igen egyszerű lélektani, vagy mondjuk élettani oka van. Minden olyan tevékenység, amelynek nincs meg az innervációja, az egész embert gyökerében megtámadja s ha az innervációt gyorsan kialakítani nem sikerül, vagy elpusztul a megfelelő ideghálózat, vagy pedig egy ösztönös lendülettel kiszabadítja magát a lélek a fenyegető helyzetből. Ha a madárnak lekötjük a szárnyait, mondhatatlan szenvedést okozunk neki, míg lassankint belepusztul; ha a versenylovat igába fogjuk, a szemünk láttára tönkre megy. Nem is találkozunk a természetben egyetlen esettel sem, amelynél az illető élő lény arravalósága, praedispositiója ellenére kényszeríttetnék valamely tevékenység elvégzésére. Ez a természetellenes szokás az ember szomorú kiváltsága s itt is nagyjából a lelkiek terén. Csak itt történik még, hogy valaki papnak megy, hű és pásztori szeretet nélkül, tanítónak szegődik a gyermek szolgálatának hívő entuziaszmusa nélkül. Az ezzel járó büntetés is az ember szomorú kiváltsága: a harangszó hallatára feltörő keserűség, szeptember elején az elfojtott lázadás, a híveknek, a gyermekeknek titkos gyűlölete. S mindaz, ami ebből következik: meghasonlás, a szellemi magtalanúság ezer rigolyája, a meddőség önzése, embergyűlölete, vagy pedig más, talán még nagyobb veszedelem: a hazugság életrendszere, a megfizetett képmutatás, cynikus kétéltség, augur-morál, — talán lelki eltompulás, az örökkévaló iránti érzéketlenség s végül valami méltatlan, végső romlást jelentő narkózis.

Ezzel szemben ott áll az az öröm, amit a betöltött hivatás érzete okoz. Az a boldogság, amit a magvető érez a rengő búzaföldek láttára, az a gyönyör, amit a művész érez az alkotás sikerültének pillanatában, az mind kevés, mind durva ahhoz a boldogsághoz képest, amit a pásztor, vagy a tanító érez a megnyert hívő és a jól nevelt gyermek lelki épületének láttára. Ime az apostól szavaiból fényes, meleg könnyek csillognak elé, mikor Timótheusra gondol „éjjel és nappal“, „szüntelen imádságában“ s vágyik reá, hogy betelje a lelke „szerelmes fia“ boldog zokogásával, amelynek halk, meleg hangja ott zsong az ő gyöngéd emlékezésében. . . . Ilyen örömet, ilyen könnyek között is mosolygó boldogságot nem ad más semmi a világon, csak a *lelki munka*. Ez az öröm Isten különös lelki ajándékának mennyei visszfénye.

Hiszen igaz, sokat tesz a „milieu“ is. A Timótheus lelkét is át meg át szőtte nagyanyjának, Loïsnak, anyjának, Eunikának a hite; gyermekkorának legszebb emlékei a két hitvalló asszony imádságaihoz és bizonyágtételéhez fűződnek. Ott gyülekeztek össze a kertre néző peristiliumban a szomszédok és ismerősök; ott vártak Pálra, aki úgy hozta közéjük a maga lelki lángját, mint a nagy mysteriumok papjai az oltártűzet; ott imádkoztak mélyen, szinte búgva, ott fuvallt át lehajtott fejük felett a lélek, s ott törte meg a templomi csendet — ezen, vagy azon az ajkon — a rebegő és félelmes nyelveken beszélés. Mindezek ott élnek a Timótheus lelkében s mikor Pál reájuk céloz, abban a lélekben egy egész klaviatura rezdül meg.

De azért a milieu legfennebb csak melegágy, amelybe még csira kell. Ezt az égi magvat maga Isten ülteti el. Az egyetlen kegyelmi ajándék, minden másnak, egy egész lelki tavasznak ősgyökere és sporangiuma: a személyes megváltás, a predestináltság, az *üdvrehivatottság* bizonyossága. Az az ujjongó tapasztalás, hogy mi az ő szolgálatára hivatattunk el, az a lefojtott s épen ezért egész bensőnket áthevítő enthusiasmus, hogy mi az ő dicsőségének vagyunk a szerszámai; az a diadalmas s mégis alázatos tudat, hogy nekünk *szeretet* adatott s mi ezt másoknak adhatjuk. Igen, mivelünk csoda történt: mi láttuk és megtapasztaltuk a láthatatlan világ boldog valóságát s most meg akarjuk mutatni ezt azoknak, akiket szeretünk, akik reánk bízottak. Ez a lelki hivatás arravalósága, az ő „kegyelmi ajándék.“

Ezt kell mindegyre „felgerjesztenünk“; mint ahogy az eredeti szöveg szóképe jelenti: (fuvóval) felszítani a hamvadó lángot. Az égi tüzet itt benn, a lelkünkben, oly hamar belepí a hamú, a pernye. Halkan pislogó, álmosan hunyorgó zsarátnok lesz abból, ami fényes, lobogó oltártűzül adatott. Hadd fuvalljon tehát reá mennyei lehelet az imádság halk, de erőteljes lélekzetvétele, az íge magasságaiból lecsapó friss szelek, fájdalmas vihara, hű, igaz barátok, lelki testvérek bizonyágtétele. . . . Mi égni akarunk: fényt és meleget szórva ellobogni az Örökkévaló országa előtt — oltártűzek gyanánt.

R. L.

Sokat imádkozni nem annyi mint sokat beszélni, vagy sokat gondolni, hanem sokat szeretni és sokat óhajtani.

Az imádság nem egyéb, mint a szív szeretetének és óhajtozásainak tolmácsolása. Szívünk minden óhajtása álljon az Isten színe előtt. Szüntelenül imádkozunk akkor, ha szívünk mélyén nagy, boldog óhajtozás él szolgálni a reánk bízott lelkeknek az Isten iránt való szeretetből az ő dicsőségére.

Quesnel.

I G E H Í R D E T É S.

KULTUSZ.

A bibliamagyarázatról.

A mult számunkban említett és példával megmutatott bibliamagyarázati eljárás van hivatva arra, hogy egy hétköznapi istentiszteleti típus alakuljon ki belőle, ami a másutt szokásos service liturgique-ot és az u. n. Betstunde-kat pótolja. Általános elvül jegyezzük meg, hogy élénk liturgiai jellegzetesség mellett különösen a *pásztori* elem domináljon bennük. Ez azt jelenti, hogy az ígék összeválogatásánál ne a háborúra, mint általános alkalomra legyünk tekintettel, hanem arra a konkrét helyzetre, amelyben gyülekezetünk van a háborúval szemben, tehát: segítség, bizalom, reménység, áldozat, kettőzött munka, tiszta várakozás, imádkozás stb.

Feljegyezzünk itt még egy pár példát:

I. *Évfordulón.* a) Mily nagy veszedelemből szabadított meg az Úr és az Úr volt, aki megszabadított: Zsolt. 124. 1—6. b) Hálaadásunkat mutassuk meg ~~abban, hogynt megálázván magunkat az ő~~ kedve szerint élünk: I. Péter 5. 6—9. c) Ez volt mindig az Atya jótetszése: drága, nagy szeretetet mutatott meg nekünk, hogy mi is szeressük őt: János I. lev. 4. 9—11; amit így summáz az I. Kor. levél 6. 20: — Áldás: I. Péter 5. 10—11. (A homiletikai áthidalásokat csak tételezem, lapidáris, de teljesebb kifejtése külön adandó.)

II. *Készen.* a) Az Úrnak karja kész: Jes. 40. 21—31-ig. b) Készüljünk mi is: Efez. 6. 11—18. c) A készület titka: Gal. 2. 20. d) A készület láttatja Gal. 6. 1—10.

III. *Az Úr jő.* a) Minémű ítélet ez a készületleneknek: Jes. 2. 10—21. b) Minémű vigasztalás az alázatosoknak: Zak. 9. 9—12. c) Ne várjunk tovább, menjünk elébe: Luk. 15. 18—24. d) Köszöntsük a királyt: Máté 21. 9.

IV. *Adventi öröm.* a) Mivel vigasztal Isten: Es. 40. 1—11. b) Kicsoda az, akit hozzánk küldött: Kol. 1. 12—20. c) Ideje tehát felébrednünk: Róm. 13. 11—14. d) Örvendezésünk oka és módja: Fil. 4. 4—7.

V. *Új szövetség.* a) Minémű ígéretet tett erre nézve Isten: Jer. 31. 31—34. b) Miképen váltotta be: Ján. 1. 14—18. c) A szövetségben való részvétel idvessége: I. Pet. 1. 5—11. a. d) Komoly intés: I. Pet. 1. 22—24.

II.

Egyszerű bibliaolvasáshoz való textusok.

(Újszövetségből.)

1. Mind a szelek, mind a tenger engednek neki: Máté 8. 23—27.
2. A ti szomorúságotok öröme fordul: Ján. 16. 16—33.
3. Ami hőssé tesz: Máté 10. 28—39.
4. Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk? Róm 8. 31—39.
5. Az imádság ereje: Luk. 18. 1—8.
6. Vesszővel vigasztal: Zsid. 12. 4—15.
7. Sirjatok a sirókkal: 2 Kor. 1. 3—7.
8. Kitartani: Zsid. 10. 32—39.
9. A fájdalom és dicsősége: Róm. 8. 18—27.
10. Harc az óemberrel: (A legnagyobb háború) Róm. 7. 18—25.
11. Az élet bizonyágot tesz a mi hitünk mellett: Ján. I. 1. 6—2. 6.
12. Haladni az ismeretben: Ef. 3. 14—21.
13. Nagy idők nagy lelket kívánnak: Ef. 4. 17—32.
14. A szeretet dicsérete: I. Kor. 13.
15. Kiki a maga őrhelyén: I. Thess. 5. 6—23.
16. Tiszta élet: Ef. 5. 1—21.
17. A legfőbb nyereség: Fil. 3. 7—16.
18. Testvériség: Fil. 2. 1—5.
19. Nincsenek pártok, különbségek: Ef. 2. 13—22.
20. Vizsgáljuk meg magunkat: Luk. 13. 6—9.

R. L.

A szószéken kész igazságot kell adni s nem még keresgélni azt. Megköszönné az éhes vendég, ha a fogadós kivinné a mezőre, reáműtatna a tovaszaladó nyulra s azt mondaná: ihol a mai ebéded!

Kaisersbergi Geiler.

A templomban aranypénzzel kell fizetni s nem utalvánnyal, amit még később be kell váltani.

Kálvin.

Beszédvázlatok.

A. Adventlek.

1. A kételkedés. Máté 11. 2—10. (műveltebb városi gyülekezet számára.)

Bevezetés. Hozzászoktunk, hogy a kételkedést könnyelmű és felületes dolognak tartjuk s léha embereknek a kételkedőket. Pedig a kételkedés komoly, sőt életbevágó dolog s úgy találjuk, hogy a legmélyebb lelkek mennek által rajta. Vannak kételkedők, akik külsőleg hívőknek látszanak: rendesen járnak a templomba, makacsul, szinte összeszorított fogakkal végzik vallásgyakorlataikat, de egyszer csak kitör belőlük elemi erővel a kétely. Ilyen kételkedő lehetett Luther a kolostorban, Zwingli az oltár előtt. — Vannak kételkedők, akikről azt hinnők, hogy lehiggadt tagadók, készen vannak. Templomba nem járnak, egyházat számba sem vesznek, legfennebb kigúnyolnak; — de néha-néha, különösen ilyenkor, odakinn a gránátésőben, kétségbeesetten kulcsolják össze a kezeiket s imádkozni akarnak ahhoz, akit annyiszor megtagadtak. Tehát a kételkedést *komolyan kell vennünk*, mert életünk legfontosabb fordulópontjának egyik átmeneti pontja. Nem igazodhatunk el rajta olyan könnyen, mint a középkori egyház, amely csak *egyetlenegy* bünt ismert: a kérelkedést. Vagy vele szemben a modern felvilágosodottság, amelynek egyik főpapja, az újkori filozófia atyja a kételkedést szentnek nevezte, s mint minden ismeret forrását, a legfőbb erénynek magasztalta. Hol az igazság?

Felebbezzük meg Jézushoz.

I.

A kételkedésnek legelső oka a szellemi önállótlanág, a mások véleményétől való függés, a *tekintély uralma*. Az ember azt hinné, hogy aki a keresztyénséget tagadja és Istent fosztja meg trónjától, annak nagyon komoly, végzetes erejű *okai* lehetnek erre. Pedig dehogy. A tagadók 10%-a tagad lelkiismereti kényszerből, a többi mások szavára, *divatból*. Tekintély ellen harcolnak, mondják ők s maguk is idegen tekintély rabszolgái. Nem kigúnyolása-e a szabadelvűségnek és felvilágosodottságnak, hogy az emberek *tagadni kezdenek* valamit, anélkül, hogy leszámoltak volna vele? Nem lealázóbb-e a tekintély szavára *tagadni*, mint a tekintély szavára *hinni*? Ezek azok a nádszálak, amelyet a szél hajtogat (7. vers). Csak tömegben zúgnak; egymagukra meg se zizzennek. Úgy állanak, mint valami dárdaerdő, s mégis ide-oda hajtogattnak a tudományok bármely szele által.

Másik oka a kételkedésnek *erkölcsi*. Nem hisznek azért, mert Isten akaratát egy titkos pontban nem *tudják*, nem *akarják* végrehajtani. Ha van élő Isten, akkor nekem nem *szabad* így élnem, de én *nem tudok*

másképen élni, tehát inkább Istenről mondok le, mintsem kedvenc bűneimről. Isten és a bűn nem férnek el egy szívben; választani kell, s mi a kedvesebbet: a bűnt tartjuk meg. A fejünkkel nagyon könnyen keresztyének tudnánk lenni; *a nehézséget a szívünk okozza*. Aki kételkedik, vizsgálja meg szívét: rendben van-e? Kész-e az a szív megváltozni az igazságért? Mert aki nem képes mindent odaadni az igazságért, sohasem találja meg azt az igazságot, ami eltétetett számára. Ez az egyetlen igazság: Jézus. Amíg a bűn kényelmes, csillogó, puha ruhában járunk (8. vers), amíg e föld királyainak, e világ fejedelmeinek palotáiban érezzük jól magunkat, sohasem jutunk kételyeinkkel abba a pusztába, ahol Jézust találjuk meg, s ahol Jézus oszlatja el azokat

II.

Ime Keresztelő János a *komoly* kételkedő! (2. és 11. v.) Jézusban ingott meg a hite, tehát Jézushoz fordul. Ránk nézve ez épen olyan tanuságos, mint megszegyenítő. Mi ítéletet mondunk bibliáról, örökkévalóságról, Jézusról s ez az ítélet kárhóztató — anélkül, hogy megkérdeztük volna őket! Ma a gonosztevőket sem ítélik el kihallgatás nélkül, csak mi Jézust. Még nagypénteken is jobban csinálták: Pilátus legalább megmosta kezét s azt kérdezte: mi az igazság? Mi már meg sem mossuk, csak kijelentjük: nincsen igazság!

Miért kételkedett János? — Az Úr jön, ez volt az ő lelkének legmélyebb meggyőződése és legbizonyosabb reménye. Ezt kiáltotta feléje századok távolából Isten minden ígérete, ezt dobogta az ő prófétai szíve. Jön szóró lapáttal kezében és megtisztítja a szérűjét: a gabonát csűrbe takarítja, a polyvát azonban megégeti olthatatlan tűzzel! — És aki jött, az nem tűzvész, hanem szelid, enyhe fény; az nem ítélő bíró, hanem megváltó irgalom, nem véres pallosú király, hanem alázatos, szenvedő szolga. Szóval: aki jött: *sokkal nagyobb volt*, mint amilyet a Keresztelő várt, de ő ezt *nem értette meg* s innen támadt a kételkedése.

Isten nagyobb, mint amilyenek mi várjuk, — minden komoly kételkedésnek ez az alapja. Nem olyan, amilyenek mi szeretnők, de azért, mert *nagyobb*. „Nem hihetek Istenben, mert imádkoztam és nem hallgatott meg“ szól a kételkedő, pedig Isten nagyobbat adott, mint amit kért. Gazdagság helyett szegénységet, szegénységben munkát, munkában áldást: hűséget és erőt. Kértél kényelmes életet, s ő ad neked törődést, de ebben percekét, mikor az ő *gondviselő* kezére borulhatsz. „Nem hihetek Istenben, szól a másik, igen sok bűn, baj, rossz van a világon“. Nos, nem látod a bűn, baj, rossz felett őt, akinek kezében mindez eszköz, hogy a *megváltás* lehetséges legyen és Jézus hozzád is eljőjön? Advent nélkül nincs karácsony: bűnbánat, töredelem, önmagunk és a világtól való elfordulás kell ahhoz, hogy felzendüljön *neked*

is a karácsonyi ének. Még mindenkinek, aki mélyebben tekintett Isten világrendjébe, ez volt az első szava: ha én ezt tudtam volna! s a második: ha én ezt el nem felejténém!

Az igazi kételkedés tehát az élő Isten újjmutatása, hogy míg mindig igen kicsinynek tartjuk őt, mert még mindig igen kicsinyek vagyunk.

III.

A K. J. kételkedésére egy új, csodás kijelentés támadt: a Jézus felelete: 4., 5., 6. versek. Tehát Jézus nem követeli, nem parancsolja a hitet, mert a hitet nem lehet kierőszakolni, azt csak ébreszteni lehet — tényekkel. Csakis tényekkel. Ennyi az egész tanácsa: nyisd fel szemidet és láss! Lásd meg a külső tényeket: ez a sokaság, ez a sok kiteljesedett lélek, ezek a meggyógyult betegek, látó vakok, halló siketek, ezek a boldog szegények! Most már tudják mi az élet s bizonyoságot tesznek róla. Nézz bele egyetlenegy hitvalló lelkébe — azéba, akit legjobban ismersz — és ha meg nem döbbsz, nem vagy komoly ember. Nézz bele a biblia világába, — a történelembe. Pillants bele a Jézus szívébe: kínálja neked az ő szeretetét, bizonyosságát, békességét, erejét. Ime a katonák, amit haza írnak (példák), amit róluk írnak (példák) — el kell ismerned, hogy beszélnek a tények.

És a belső tények! Ha azt mondod: ezt érezték mások, de érezhetem-e én? Azt felelem *kisértsd meg!* Kisértsd meg a Jézus szemével nézni a világot, nem olybá tűnik fel, mintha eddig vak lettél volna s most látnál? Látsz benne bölcseséget, jóságot, szeretetet, fényes kezenyomait az Atyának. Próbáld meg a Jézus fülével hallgatni a világ és élet zűrzavaros zajára: égi hangok iránt érzéketlen lelked csodálatos harmoniát hall: a bethlehemi zsoltár alapakkordjára írt felséges zsolozsma az egész mindenség. Kisértsd meg a Jézus nyelvén beszélni, mit mondasz Istennek, az embereknek, szeretteidnek, te megszólaló néma gyermek? Próbáld meg az ő életét élni: milyen lesz a fájdalom, az örömed, a munkád, a halálad? Pedig ő éppen azért jött, benne azért lett emberré az Isten, hogy mindezt megtehessük. Akkor *magadon tapasztalod*, hogy a vakok látnak stb. Amily bizonyos benne a vak, aki meggyógyult, hogy ő lát, bizonyítsa bár a világ legelső szemorvosa, hogy ez lehetetlenség: ép oly bizonyos vagy benne te, hogy Jézus az élet csodatevő fejedelme, bármily sok szillogizmust szórjanak ellene a hitetlenek. „Boldog aki én bennem meg nem botránkozik!” Ugyan lesznek még jelenségek, amiket még nem értesz meg, amik zavarják látásodat: ez a mai világnyomorúság ezer kérdőjele, — de ha kidugták fejüket az első ibolyák: a tavasz jönni fog! Lehet, hogy előtte hó, fagy, zúzmara jár, de azért minden pillanattal jó a tavasz feltartóztatlanul. Ahogy az első adventi tapasztalás megvan: karácsony jönni fog,

nemcsak másnak, de neked is. Az első adventi tapasztalás a keresztelő Jánosi kétely, a legyőzött kétely, mikor Jézust nagyobbak érezzük, mint amekkorának hittük. Legnagyobb pedig akkor, mikor a te királyod . . .

10 vers: Mert ő az, akiről meg van írva etc. Ime, kész az Út az ő orcája elé . . . Amen.

Rittelmeyer.

II.

2. Újszövetség. Jeremiás 31. 31—34. (falusi gyülekezetnek)

Tudjuk mindnyájan még a kis kátéból, hogy Isten szövetséget kötött az ő választott népével, Izraellel. Ennek a szövetségnek két pontja volt: Izrael szakadatlanul az Úrnak szolgál és az Ur szakadatlanul áldani fogja Izraelt. De azt is tudjuk, hogy ezt a boldog szövetséget Izrael megrontotta s ezzel magára zúdította Istennek méltó haragját és büntetésének ostorát. A porban vonaglott Izrael, de nem tudott segíteni magán. Ismét csak az Isten atyai szive volt az, amelyik megszánta gyöt-rődő gyermekét s lehajolt az irgalom az után az ember után, akit az igazság legázolt. Isten új szövetséget kötött az emberrel: az ő szent Fiának haláláért megbocsátotta az ember bűnét és annak az engesztelő áldozatnak érdeméért szívére fogadta az új, lelki Izraelt: mindazokat, a kik az ő kegyelmét a Jézusba vetett hit által elfogadják. Így tanultuk ezt a kis kátében.

De hát vesszük-e valami hasznát? Igaz, hogy Isten szövetséget kötött Izraellel: de kötött-e velünk? Igaz, hogy Izrael megrontotta a szövetséget, de megtartottuk-e mi? Igaz, hogy új szövetséget kötött a lelki Izraellel, de kötöttünk-e vele új szövetséget *mi*? Mert hiszen rólunk szól a felolvasott ige, csak szabjuk magunkra a következő kérdezős-köddéssel:

Miféle szövetséget rontottunk meg mi?

Milyen új szövetséget köt velünk az Isten?

I.

Aa, Isten veled is szövetséget kötött, még akkor, mikor meg sem voltál születve, sőt épen azért hívott életre Isten, hogy ezt a szövetséget megkösse veled. Miért születünk? Azért, mert Istennek egy új szövetséges társra van szüksége. Épen ezért már a bölcsőben felajánlja nekünk a maga szövetségét, ami igen rövid, igen világos szerződés — látszik, hogy nem ügyvéd csinálta — s csak két pontból áll: Te légy az enyim, én a tied leszek. Légy az enyim: azaz nekem szolgálj, az én akaratomat teljesítsd s életedben, halálodban engem tarts legfőbb nyereségednek. Akkor én is a te istened leszek: gondviselő Atyád, megváltó Fiu Istened, jóra vezérlő Szent Lélek Istened. Vezetlek téged a

bújdosás Egyptom földről, kézen fogva vezetlek át téged a láthatatlan, örökkévaló világ, az *én országom* mennyei Kanaánja felé. Ime adok neked két ragyogó szemet, keresd vele az ide fel valókat; adok neked forró szívet: töltsd tele sok sok szeretettel és szórd szét a világosságát, mint az arany gyertyatartó a magasra tartott lángot; adok neked tiszta értelmet, hogy megértsd, mikor mit kívánoék tőled; adok neked erőt, hogy szolgálhass nekem, napokat napok után, hogy módodban legyen munkálkodni az én szőlőmben. Ajkodon szót fakasztok, hogy tudj megbocsátani, vigasztalni, imádkozni és tanítani, karodba erőt, hogy tudd a kenyeredet megszegni másoknak és pásztorold a reádbizottakat szép kies folyóvizekre. Eljegyeztelek magamnak s kézenfogva vezetlek téged az én hajlékomba, hazafelé.

És most nézzük meg, mit tettünk mi! Hiszen azt sem tudtuk, hogy a kezünket fogja! Minden eszünkbe jutott volna, csak az nem, hogy nekünk kötésünk van az Istennel! Törödtünk is mi azzal, hogy neki szolgáljunk, az ő szavát fogadjuk meg, mikor a magunk kívánságaira kellet hallgatnunk és a világ csábitásainak engedtünk! Véres kézzel birkózkunk egy darab kenyérért, holott Jézus azt mondotta, hogy neki mindennapi kenyeré az Atya akaratának teljesítése. Duhaj módon tobzódtunk, káromkodtunk, vagy mohó kezekkel téptük a rózsát abban a világban, amelynek közepén egy keresztfa áll s rajta az Isten fiának érted is átszeggett szíve. Ime, a királyok és országnagyok is csak olyanok voltak, mint te, s azért szakadt reánk ez a szörnyű világháború. Te egy barátát kívántál el a szomszédodtól, ők egy fél országot; te a nálad nagyobb gazda kárán örültél, ők a hatalmasabb nemzetnek ástak vermet. Te odaadod a fele vagyonodat, csakhogy peres társadat tömlőbe csukattasd a törvénnyel: ők odaadják fele katonájukat, aranyaik garmadáját, asszonyaik könnyét csakhogy a másikat letiporva, kifosztva, nyomorultul elvérezni lássák. Megcsalta Istent az ember: elvonta tőle, amivel neki tartozott: a *szívét* s magának tartotta meg, azért romlott úgy meg a szív, lett olyan háborgó, olyan nyomorult. Sírnod a csatában elesett fiadat, esengesz fogságba hurcolt férjedért? Sírasd magadat, mert ha mindnyájan meg nem rontottuk volna az Úr szövetségét, most együtt énekelnénk boldog éneket! Isten a más bűnével bünteti a te bűnödöt!

II.

Isten most is, így is szán és szeret. Mikor te feltekintesz reá félve, esdve, pirulva és reménykedve, szégyentől égő, de bizalomtól csillogó szemmel: ime, ő már *régóta néz* téged akkora irgalommal, amekkora csak az ő örök szeretetéből fakadhat. Mintha azt mondaná: Fiam, hát reám ismertél? Hát észrevetted, hát rájöttél, hogy én régóta várok erre a percre s angyalaim felujjonganak, mikor egy siró földi lélek

elvet magától mindent és egyedül az én kegyelemre bizza magát. Hiszen én ezért tusakodtam időtlen idők óta!

Csakugyan. Most látjuk, hogy minden csak azért történt, hogy mi felismerjük az Isten kegyelmét. Azért volt olyan nyomorúlt a szívünk, hogy megsóhajtsuk a Jézus Krisztusban megjelent békességet. És ime, Jézus Krisztus az Isten nevében, az ő hatalmával megköti velünk az újszövetséget. Megmútatja őt, mint a bűnbocsánat atyját, aki nem ítél meg érdemünk szerint, hanem azt mondja: a te bűneidet a tengerbe vetem, mert te hozzám tértél, reám bízad magadat és tőlem várod a te üdvösségedet. Titokzatos nagy szeretetével kiengesztelte Istent irányunkban s most egyszeri áldozata érdemével betakar minket, hogy míg Isten *azt* nézi, *minket* lásson meg. Csak oda kell mennünk s magunkra vennünk ezt az érdemet: az az bűnbánatunkban egyedül Hozzá kell menekülnünk és benne kell biznunk. Aki engem lát, az Atyát látja, mondá ő; ez azt jelenti: aki Jézusra, mint megváltóra néz, benne nem az embert, hanem *Istent*: a kegyelem Atyját látja meg. Ez az a boldog, új megismerés, amiről alapigénk szól. Ez az az új szövetség, amely abban különbözik a régitől, hogy *pontjai a szívünkbe irvák*. Nem a tartalma új, hiszen ez is azt mondja, hogy Isten a mi Istenünk lesz és mi az ő népe leszünk; de új a módja: most már *tudunk* erről a szövetségről, sőt egyébről nem is akarunk tudni; most már *tartjuk* magunkat ehez a szövetséghez: mert ott ég a szívünkben minden áldott betűje. Most már nincs szükségünk reá, hogy tanítsanak, oktassanak benne, nem történik meg, hogy valaki ne ismerje és ne *igy* ismerje az Istent, mert a *törvény a mi bensőnkbe* helyeztetett. Vagy másképen szólva: Amit Isten *követel* tőlünk, azt mi jószántunkból adjuk neki, hálából azért a nagy kegyelemért, hogy könnyörült rajtunk és megváltott minket.

Milyen élet fakad az Istennel való eme boldog szövetségből? Legelőször is *békességnek* élete, először itt e tépett és vérpárás világban, azután ott a titkos harcokkal telt családi tűzhelynél, végül ott benn a szivedben, hiszen Isten a szeretet és kiengesztelődés Istene s új törvényül ezt írta szívünkbe. Azután a *tisztaságnak* az élete: tiszta beszéd, tiszta élet, tiszta társadalom, mert Isten szent, s vele csak a tisztaság tarthat szövetséget. Lehet-e közöttünk káromkodás, tobzódás, paráznaság? Azután a *munkás szeretetnek* élete: mi nemcsak Istennel, de egymással is szövetségben vagyunk s egyik a másikért van. Lehet-e akkor közöttünk elhagyatott, éhező, árva? Végül a *diadalmas hitnek* az élete, amely érzi, hogy ideleln zavaros és homályos dolgok zürzavarában készülünk egy boldog, titokfejtő, ragyogó világba. Ide lenn, most még, sötét, fájdalmas adventi napokat élünk, de már felröppentek és útrakeltek a karácsonyi angyalok a békesség és jóakarát énekével.

Várjunk boldogan; közelednek mi felénk is. Ámen.

R. L.

VALLÁSOS NEVELÉS.

Hogyan tanítsunk vallást ?

Alapvetés.

4. A szülői ház jelentősége a vallástanításban.

A gyermek vallásos életét akarva, akaratlanul a szülői ház indítja meg. És ebben van a közös gyökere az összes lelkipásztori funkcióknak, melyeknek szétvetődő sugarai mind a családi otthon tűzhelyéből ágaznak szét. Mert a lelkipásztori tevékenység iránya nem egyenes, hanem körfolyamat. Miközben a lelkipásztor a *mai* gyülekezetet pásztorolja és építi, ennek kebelében egyúttal a *jövendő* egyházát indítja virágzásba ; így hát a lelkipásztor gyülekezeti munkája egyetlen lehetséges alapja a vallástanításnak és nevelésnek, viszont a vallástanítás és nevelés egyedüli előkészítője a felnövekedő új gyülekezet pásztorációjának és építésének. Erős meggyőződésem ép ezért az is, hogy helyes, építő igehirdetés csak a helyes vallástanításból sarjadhat s csak annak a gyülekezetnek fogok igazán és teljes reménységgel ígét hirdetni, a melyiket én vezetem be a vallástanításban és nevelésben a Lélek világába. Viszont a vallástanítás munkájába azzal a bizonyossággal kell fognom, hogy igehirdetésem megteremtette a gyülekezetben azt a szellemi légkört, melyből az új generáció első vallásos motivumai táplálkoznak, és pedig helyes irányban. Mi sem fontosabb ezért a lelkipásztorra nézve, mint az összes tevékenységek *egységes* terv szerint való beállítására és folytatására. Az igehirdetésnek, vallástanításnak és gyülekezeti munkának eszmei tartalma ugyanaz, különbözővé, illetve teljesebbé, gazdagabbá, mélyebbé teszik azonban ezt a tartalmat magának az emberi életnek kibontakozó új képességei és új helyzetei, élményei.

Ezt tudva, bizvást állíthatjuk, hogy az iskola a vallástanításban egyszerűen folytatja, tervszerűen továbbfejleszti a család munkáját ; illetve azt átteremti, újjáalakítja. Ha a gyermek helyesen indított meg Isten felé, akkor csak tovább kell őt vezetni a vallástanítónak a mennyei Atya világában ; ha pedig nem, (pld. ha babonás lelkűnek indult), akkor, *sohasem pusztítva*, hanem építve, új, jó hatások által kell lelkét arra-irányítani és hajlítani. Itt igazán érvényes az apostoli szabály : „*a gonoszt jóval győzd meg!*“ Azonban világos, hogy akár negative, akár positive,

a vallástanítás mindenkép a családi hajlék munkájához csatlakozik, attól függ, ahoz viszonylik. Így hát ha a vallástanító eredményes munkára törekszik, akkor hatnia kell arra, hogy a családi élet, — elsősorban az övé — legyen jó előkészítője, talaja annak. Mivel a vallástanítás nem ismeretközlés, hanem életadás, teremtés, az élet szent légkörének megalkotása, *igazi vallástanítás a mi egyházközseinkben csak úgy jöhet létre, ha irányítani tudunk ott egy igazi családi életet.* Ennek három feltétele van, melyek létrehozásában az egyes családoknak segítségére kell sietni, abban előljárni és támogatni őket. Ezek: *az egészséges családi légkör, a gyermeki érdeklődés helyes vezetése és a helyes fegyelmezés.* E három tényező hat döntőleg a gyermek vallásos fejlődésére. Lényegében, de más nevekkal jelölve e három feltételt állapítja meg Kiss Áron is az ő, e téren talán még egyedülálló magyar vallástanítási módszertanában. („A prót. népiskolai vallástanítás módszertana.“ II. kiadás. Bp. 1903.) Tényleg ezek valamelyikébe sorozhatók be az összes kivánalmak, azért mi is megtarthatjuk ezt a hármat a mint következik.

1. *Az egészséges családi légkört* röviden a *szereetet* teremti meg. Feltétele az, hogy az apa és anya a nagyobb testvérekkel együtt önmagukat úgy *fegyelmezik*, hogy a kisebbek előtt mindig mint a szeretet, jóság, nyugalom, erő és tekintély: egyszóval a nemes keresztyéni élet mintája, álljanak. A vallástanításban egyszerre szinte föl sem mérhető jelentősége van ennek, ha meggondoljuk, hogy ők képviselik a gyermek előtt a láthatatlan Isten életét. Mert egészen bizonyos, hogy csak az a gyermek tudja érzelmeivel, szívével, egész valójával megragadni azt, hogy Isten gondviselő atyánk, a ki maga is látott és boldogan tapasztalt ilyen atyát; Isten szeretetéről, hatalmáról, igazságáról csak annak a gyermeknek lehet fogalma, akinek ezen isteni tulajdonságokról eleven, igaz tapasztalásai vannak a szülői házban. Minden családi hajlék Isten házává van teremtve; ott a Világok Ura emberi életbe öltözik s apai, anyai és testvéri sziveken át, mint védő és ápoló hatalom, ömlik bele a világba, a gyermeki szivekbe; de csakis ott, örökre maradandó hatással *csakis ott* ömlik át. Ha a családi élet ennek a fonákja volt, akkor szinte leküzdhetetlen nehézség és akadály előtt állunk, mert, nem győzzük eléggé hangsúlyozni, a rossz családi élet valósággal *hazugsággá* tette Istent a gyermek szívében. Az egészséges családi élet az egész nevelés nélkülözhetetlen alapja. Hol állunk mi ettől, általánosságban? Gondoljuk el milyen mérhetetlen messze állunk attól a legtöbbször, hogy önmagunkat mindig a gyermek érdekében *fegyelmezzük*, hogy indulatainkra féket vessünk, hogy lelkeink a családi hajlékban engedelmes, alázatos, önmegtagadó és önfeláldozó csatornáit legyenek Isten életének? Szomorú tény, de nagyon gyakori tapasztalat, hogy a családban hajlandók vagyunk rosszabbak, indulatosabbak, féktelenebbek és könnyelműbbeknek lenni, mint

künn a világban, a hol idegen máz gyanánt konvencionális udvariasságot és papi kenetet erőltetünk magunkra. Pedig elsősorban a papi és tanítói házban kell lobognia a szent élet fáklyájának. Akármilyen közönséges és elcsépelet dolog is ma már, (sajnos) az, a mit itt eszmény gyanánt hirdetünk, mégis ennek a *pátriárkhai* jellemnek kell megújítani a világot. *Önfegyelem* és *imádkozás*: ez a két eszköz lehet segítségünkre. Az önfegyelem a *közös* imádkozás által. Minden családi hajléknak, elsősorban a lelkipásztorénak és tanítóénak van egy módja, melyet, ha szívvel és nem szájjal követ, őrangyal fogad be a házába. Ez a régi kálvinista hagyomány, az eltékozolt örökség: *a családi istenisztelet*. Nem tartozik ide ennek a bővebb tárgyalása, de hadd emeljük ki egy vonását: ha a lelkipásztor, a tanító, a családfő megszokja azt, hogy *egész* házanépével *együtt* imádkozzék a napi munka előtt, ha a napot a Szentírás valamelyik világos, egyenes isteni parancsának jegyébe állítja bele, lehetséges lesz-e, hogy egy negyedórával később imája és bibliaolvasása, magyarázata dúrva kigúnyolásával káromkodjék, szidalmazzon, szeretetlenkedjék, tetszelegjen, önzően viselkedjék, egyszóval tettekkel hazudtolja meg saját szavait és tanácsait? Aki magát és családját egész napra nyíltan, közös áhitatban beleállította Istennek egy parancsa alá, annak messzemenő consequentiákat kell levonnia; az kötelezte magát a példaadásra, felégette maga mögött a gyávaság hidját, mely visszavezet a megalkuvás és alacsonyosság talajára. Ezt a hidat önként. határozottan, komolyan fel kell egyezni Keresztyennek lenni, vagy elpusztulni! — ez a jelszó. Ettől függ a magunk sorsán túl gyermekeink és egész jövődönk sorsa is.

2. A gyermek *kérdő* lény, szendergő világ, melynek, hogy megvalósulhasson, meg kell ismernie a kivüle levő valóságot. *Ezért* kérdősködik folytonosan. Ha a kíváncsiság természetes adománya hiányoznék belőle, félszeg és korlátolt maradna. Az a feladat nehezedik a család idősebb tagjaira, hogy ezeket a rendesen fárasztó, idegesítő, unalmas kérdéseket ne útasítsák vissza feltétlenül és haragosan, hanem türelemmel vizsgálják meg, hogy melyikre szükséges komoly választ adni a gyermek későbbi életének s jellemének tisztasága és nemessége érdekében? A gyermek a maga módján a jelenségek *okát* keresi. *Miért* van ez? *Ki* csinálta ezt? *Mi* szól a trombitában, a dobban? *Miért* van *igy* ez és ez?? Kezünkben van tehát a drága alkalom, hogy figyelmét a mindenütt élő és titkos alkotó Isten munkájára irányítsuk. Véleményem szerint itt van az első, talán döntő alkalom a materiális világ-szemlélet későbbi kifejlődéseinek útját vágni. Annak a véletlenekkel operáló, lelketlen erőkkal magyarázó, vak és hiábavaló világnézetnek, mely napjaink „természettudományos“ felfogásában nyilvánul, s mely elválhatatlanul hurcolja maga után az ethikai relativizmust és hedonizmust, a gyermeklélekbe mélyen beleoltott néhány alapvető fontosságú

indítással kell elmetszeni életerét. Felvilágosítani a gyermeket? Jó. De a maga módján. Nem, sohasem hazudni; sőt ellenkezően mélyebb igazságokat adni, mint ez a nyomorult materialista ideológia. Mélyebb, mert egyetemesebb, istenibb, emberfeletti, tőlünk független igazságokat. A természet megismerését a gyermek lelkében *egyetlenegy* nagy törvény megvilágosítása vezesse mindenben. Ez a törvény az, hogy e világon minden *egymásért él*, egymással összefügg, a világot a *szolgálat*, az *önfeláldozás* törvénye hatja át, tartja fenn és vezérli. Itt minden célszerű: a virágok színe, illata, életrendje, méhek, rovarok és lepkék életének érdekében rendeztetett be, amazok egész élete ezeknek lételet szolgálja. Ez a fenyőfa itt azért oly hatalmas, mert alatta a szikla feláldozta magát, elporladt, hogy zuzmók, mohák fészkeljenek bele, hogy majd azok halála árán termőföld és ebben dús tenyészlet s a fának alkalmas talaj álljon elő. Ezt a megható és csodálatos életrendet szemléltessük mesék köntössében előtte, hogy ébredjen rá a nagy törvényre, mely mindeneket éltet. Mutassunk rá, hogy míg a természetben minden *kényszerítve* van egymásért élni, az embernek ez isteni *joga*, szabad ténye, s épezért nála e törvény *szeretetté* válik. Ezt a törvényt tette a világ alapjává Isten, mert Ő is így él érettünk; Jézus Krisztus is így élt és halt meg a világért. Magunk is így éljünk a gyermekért, hogy bizonyítsuk előtte annak igazságát, a mit mutatunk a világban. A világot, a mely miérettünk van, viszont nekünk kell szeretni és segíteni. Az a gyermek, a ki a természet minden jelenségében megtanúlja meglátni a jót, az istenit, a lelket, „általános emberi erkölcsstan“ nélkül is kimélni és szeretni fogja az állatokat és növényeket. Természetes, hogy a valóság megismertetésénél mindezt a gyermeknek megfelelő módon kell nyújtani.

3. A gyermeket *fegyelmezni* is kell. A fegyelmezés nem okvetlen büntetés. A helyes fegyelmezés a rossz megelőzésében áll. Az *egészséges* gyermek rendesen akkor hibázik, mikor ösztönei nincsenek kellően és helyesen foglalkoztatva; tehát *unalomból*. Azért a helyes fegyelmezés a tervszerű *foglalkoztatás* általi megelőzése a rossznak. Ez a foglalkoztatás előbb játék, melynek egyszerű eszközeit a *gyermek maga* készítse; menjen át ez lassanként olyan munkába, mely megőrzi a kedvtelés jellegét: pl. a kertészkedés, rajz, kirakó játék, agyagmunka, melyek az ösztönök szorakoztatása mellett az alkotó képességet is nevelik. Így tanul meg a gyermek játszva: dolgozni. Mindezek jobban megőrzik a rossztól és fejlesztik a jó irányában, mint a pálca. Ha azonba a hiba szokássá, szenvedélyé kezd nőni, akkor a túltengő ösztönt meg kell fékezni büntetés által. Ennek fokozatai vannak. Legjobb a megszégyenítés, a nemes önérzet felkeltése. Bezárás, verés súlyosabbak, de nem mindig eredményesebbek. Az éheztetés helytelen, mert ebből a gyerekek pozitív kára van. Mivel a büntetés nem értünk, hanem a gyerekek érde-

kében történik, haraggal nem szabad büntetni. Más a *beteg* gyermek fegyelmezése. Ha pld. a gyermek kedélye betegesen ingerült, idegzete öröklötten terhelt, erős rosszhajlandósággal van megverve, vagy nyomorék : a fegyelmezés *gyógyítás* jellegű legyen. Az ilyen gyermekek helyes fegyelmezésére a népből többnyire hiányzik a műveltség, az érzék, a meglátás képessége. Pedig itt nem büntetni kell elsősorban, hanem szakemberek : házi nevelő, orvos, gyógypedagógus, megfelelő intézetek felügyeletére bízni a gyereket. Gyakran látjuk, hogy az alkoholista szülők betegesen ingerült vagy idióta gyermeke, súlyosabb büntető fegyelem alatt van, mint az egészséges gyermek, mivel rosszabb viseletű és a szülők maguk is ingerültek. Itt azonban segíteni kell. A szegénysorsú szülők beteges lelkű, fogyatékos gyermekeit, a kikre a faluban gyakran gúny és verés jár, megfelelő intézetekbe elhelyezni s esetleg visszaajándékozni az életnek oly feladat, melyben a lelkipásztor és tanító közbelépése, tanácsa, rábeszélése, segítsége megbecsülhetetlen értékű.

E feltételek következetes megtartása és érvényesítése az iskolai vallástanítást kösziklára helyezi.

Mindezek azonban csak akkor lesznek igazán becsesek, ha elsősorban a lelkipásztor családi házából világítanak elő. Ott égjen a szent tűz, a honnan a hitek elviszik a lángot a maguk házaiba, mint a hogy keleti zarándokok viszik szét a szentsír húsvéti tűzét kioltatlanul, boldog, remegő vigyázattal távoli hazájukba.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

5. A vallástanítás általános paedagógiai vonatkozásai.

1. A vallástanítás mint tanítás, általános paedagógiai törvények alá esik és úgy tekinthető, mint az egyetemes nevelés egyik specifikus ága. Mint ilyennek, tisztában kell lennie azokkal az általános törvényekkel és vonatkozásokkal, melyek a nevelés egységébe fűzik bele s melyeknek határozott tudata és követése nélkül elszakad az élettől és elveszíti elevenségét. Már láttuk, hogy a vallás, mint tantárgy, a *nevelői* tárgyak tipusához tartozik és így az ismeretek csak eszközei, célja a gyermek lelkének megragadása, Istenhez kapcsolása, vallásos építése. Min jellemképző tárgy, határozottan az iskolai tantárgyak fontosabbik csoportjába tartozik, mivel az emberi élet legmagasabb célja sohasem bizonyos ismeretek összegének birtoklása, hanem mindig a nemes jellem volt és lesz. A vallás a nevelői tárgyak között is a lefontosabb, mert míg minden más tantárgy, ha másodlagosan is, de ismeretközlő jellegű, addig a vallás *teljesen* a lelki építés szolgálatában áll, s míg minden más tantárgy *általános* és *fogalmi* úton halad, addig a vallástanítás célja minden *egyed* gyermek lelkének meghódítása, melyet nem a tudásban, hanem a megjavulásban ér el. A vallástanítás, mint a minden igazat, jót és szépet megvalósító *szent élet eszményének művészi szemléltetése vallásos hősök életében* : minden tanítás koronája, betetőzője és minden

más tantárgy szétszórt részleteinek egységesítő kapcsa annyiban, hogy minden ismeretet és az élet minden vonatkozását határozott lendülettel a lélek örökkévaló sorsával és értékeivel hoz kapcsolatba. A vallástanító megkoszorúzza, bevégzi az iskola munkáját és mintegy felemeli azt a magasba, hidat ver az örökkévaló javakhoz, a földi életet összeköti a mennyei élet magyarázó és éltető szálaival. Ennélfogva az összes ismereteknek összhangban kell állaniuk a vallástanítással és afelé, mint saját legmélyebb egységük, céljuk felé kell irányulniuk. Isten csak akkor lehet minden mindenkben a gyermek számára, ha a tanító szívében, elméjében és tanításában is áthat mindeneket. Így aztán a vallástanítás az iskola legmélyebb érdekeit a legnagyobb eredménnyel fogja szolgálni és az „általános emberi erkölcsstan” materialista profétáinak nem lesz okuk azon törni a fejüket, hogy miképpen vessék ki az iskolából.

2. Mivel a vallástanításnál a tanító élő vallásossága a fő, azért a vallástanítás *eszközeinek* is e cél szerint kell igazodniuk. Nem *leckét*, hanem *életet* tanítunk; nem *könyvet*, hanem *magunkat*. Nagyon meg kell tehát ügyelni azt, hogy ha *tankönyvet* adunk a gyermek kezébe, ne tegyük ezzel együtt a vallást magát is leckévé. Sokkal inkább azon az állásponton kell lennünk, hogy a szoros értelemben vett tankönyvet mellőzzük, mint hogy együgyű, vagy akár kitűnő könyvnek bevágatása által tegyük a lelket betűvé, a hitet confessióvá, az életet ismeretté. Az I–II. osztályos gyereknél tankönyvre nincs is szükség, hiszen a gyermek meséket sem könyvekben, hanem emlékezetében őrizi, s mégis soha életében oly hiven többé nem sajátít el semmit, mint ezeket; s itt is, amint látni fogjuk, mesék köntösében ismerkedik meg Istennel. A III. és IV. osztályban, a hol a bibliai történetekből már vallásos gondolatok épülnek, inkább van szükség tankönyvre, bár fenntartjuk és hajlandók vagyunk vitatni itt is azt az álláspontunkat, hogy megfelelő módszer mellett teljes sikerrel taníthatunk itt is tankönyv nélkül. Viszont az is áll, hogy jó tankönyv és helyes kezelés esetén a vallástanításnak tankönyv alapján való végzésének is megvannak a maga nagy eredményei. Itt az elbeszélések megragadó, szép, színes szövése lévén a fő, a tankönyv kétféle lehet. 1. Lehet a legszükségesebb, a legnagyobb vonásokból álló rövid és egyszerű *vezérfonal*, melyben az elbeszélésnek csak a legfőbb mozzanatai vannak vázólva, csak maguk az események, ellenben élesen, határozottan kidomborúlnak a gondolati, eszmei vonások, az építő vallásos motívumok, a bizonyágtétevés, az alkalmazás és a fogadtétel. Az ilyen könyv arra való, hogy a tanító kiszíneze, elmélyítse, céljai szerint bővitse és alkalmazza; természetesen a könyvnek úgy kell megírva lennie, hogy az elbeszélés részletei egyénileg alakíthatók legyenek, ép ezért csak a lényegét, az általános vonásokat tartalmazza. A gyermek pedig megtanúlva ezt, a fővonások segítségével őrizze meg és elevenítse fel emlékezetében a hozzájuk kapcsolt részleteket. Ezek csak

emlékeztetői legyenek szebb, színesebb, gazdagabb tartalomnak, mely a tanulás alatt belőlük kibomlik, mint a hogy egy megütött akord az egész melódiát felidéri a hozzáértő lelkében. Paedagógiai szempontból ez az eljárás neveli a gyermek szemlélő, érzékitő, alkotó képességét. 2. De lehet másodsor a tankönyv színesen, művészileg és részletesen megírt is; ezesetben legyen olyan, mint egy jutalomkönyv: szépen ilusztrálva, jó papiron, színes kötésben, nagy betűkkel nyomva s a gyermek ne is tekintse azt tankönyvnek, hanem drága és kedves ajándéknak, melyet tanítójától azért kapott, hogy még jobban szeresse Istent, Jézust, a jót. Ezesetben a tanító arra fog törekedni, hogy e szépen megírt történetekből, melyekhez semmi tanításnak nem kell csatlakozni a könyvben, s melyek az építő gondolatokat rejtik és nem mutatják ki élesen, mos már kifejtő kérdés és tanítás által megérlelje a gyermek lelkében az alapvető nagy vallásos igazságokat, hogy nevelje a szellem elvonó képességét a gyerekekben s ezáltal a vallásos lélek meditáló erejét. Hangsúlyozzuk, hogy mindkét typus egyforma paedagógiai értékű és a gyakorlatban egyként eredményes lehet; azonban az *isk. vallástanításnál*, főleg technikai okokból könyebb az *elsőt* használni, míg a *második* inkább a *családi otthonban*, a szülők által használható kitünő eredményel és egészítheti ki az *elsőt*, az iskolait.

Az V. osztályban, a népisk. *egyház történetnél* is ugyanezek az elvek érvényesek a tankönyvre nézve.

Végül a *kátétanításnál* feltétlenül szükséges egy legelemibb, legegyszerűbb módon tételzett vezérkönyvre, melynek titka az, hogy elméleti tételeit szükségképen lehet visszavezetni a bibliai történetek és az egyháztörténet szemléleti képeire, azaz a káté azokban gyökerezik és van elvonva s így egyik a másikat kiegészíti, mint szemlélet és fogalom. A vallástanítás történeti részei káté nélkül „vakok” volnának, a káté pedig nélkülük „üres” lenne.

A tankönyveket tehát végig egységes elv szerint, összefüggően kell megírni és használni. Ennek felismerése és helyes keresztülvitele a magyar prof. vallástanítás sorsán nagyot lendítene.

A vallástanításnak egy másik eszköze a *kép*. Minél jobb és szebb a vallástanítás, annál kevésbé van szükség képre, mert anélkül is megragad az emlékezetben. Fő dolog, hogy soha ne használjunk izléstelen, ríkitő, vagy fölfogásunkkal ellenkező képet, az ilyeneket tartalmazó könyveket is mellőzzük; többet ártanak mint használnak. Ha azonban van olyan művészi képünk, mely elevenen és megkapóan fejezi ki az elmondottakat, azt megmútathatjuk a gyerekeknek. Ha a kép a történet kezdetét, vagy csak a szereplőket mutatja, akkor tanítás előtt mútassuk meg és a képből indítsuk ki az elbeszélés fonalát; ha pedig a kép a történet csattanóját, döntő jelenetét, eredményét örökíti meg, akkor tanítás után kell bemutatni a hangulat rögzítésére és fokozására.

3. A jó tanításnak feltételei vannak. A jó vallástanítás legfőbb paedagógiai törvényeit a következőkben állapíthatjuk meg.

a) Minden vallástanítási leckének két főalkotó része van: az *elbeszélés* és a *kifejtés* (a taulajdonképeni tanítás.)

b) Minden nagyobb leckét fel kell osztani részekre. Egy rész mindig ott végződik, ahol egy lényeges és építő vallásos igazság már kialakult.

c) A részeknek világosaknak, megkapóknak, a főpontokat élesen kitüntetőknek kell lenniök és az előadásnak mindig meg kell felelnie a tárgynak.

d) Az egész tanításon át kell húzódnia egy nagyobb vezetõgondolatnak, annak a tengelynek, mely köré a tanítás anyaga kristályosodik s a tanítónak alkalmat kell nyújtania arra, hogy tanítás közben ezt az alapgondolatot a gyermek észrevegye, kísérhesse és mintegy megérlelje magában a kivirulásra.

e) Minden részt s végre az egész tanítást *kifejtõ kérdés* útján kell fixirozni és hatékonyá tenni. A kérdések legyenek világosak, kizárólagosak és termékenyek, melyekbõl mindig egy új vonás kerüljön ki a feleletben.

f) Minden tanításnak *positív* vallás erkölcsi ítéletet kell magába foglalnia és hirdetni.

g) Minden tanításnak *alkalmazhatónak* kell lennie a tanító által jól ismert gyermek életére, egyéniségére, viszonyaira, hibáira és erényeire. Az alkalmazás mindig építő, felemelő, megragadó, indító legyen.

h) Minden tanításból *fogadástétel* következzen, melyet egy bibliai mondatban, vagy rövid sentenciába sűrítve felírhatunk a táblára s melyet mindig számon kell tartani, ellenõrizni és felidézni az emlékezetben és gyakoroltatni a valóságban.

i) Minden tanítás sajátos hangulatát egy *egyházi énekben* kell kedélyileg megrögzíteni, melyet már előre megtanítottunk s tanítás végén együtt énekelünk el a gyermekekkel. Az ének és a tanítás egymást õrzik és éltetik az emlékezetben.

j) A tanító egész lénye és magatartása alkalmazkodjék tárgyához. Ez nem mesterkelt komédiát jelent, hanem ellenkezõleg azt, hogy a tanítás a tanító *szivébõl* fakadjon és ne idegen vezérkönyvbõl.

E törvények szem elõtt tartása mellett minden leckének *módszeri alkata* így szerkesztendõ meg: 1. Elbeszélés. 2. Kifejtõ kérdés. 3. Alkalmazás. 4. Fogadástétel. 5. Ének.

Természetes, hogy az elbeszélés összefüggõ *elmondására* és *gyakoroltatására* nagy súlyt kell helyezni. Enélkül félmunkát végeznénk. — Ezen ált. paedagógiai vonatkozások után jövõ számunkba a vallástanítás anyagát és tantervét fogjuk bemutani.

M. S.

Tanítások.

Jónás története.

— I—II. el. osztály. Legendák Istenről. —

E történet alapvonásai Jónás próféta könyvéből vannak véve. Módszeres fejtegetése és igazolása a vezérkönyv megfelelő részében fog közöltetni. Itt csak azt említjük meg, hogy a történet itt nem mint *bibliai* történet, hanem mint *legenda*, szabadon van feldolgozva. Innen következnek és érthetők az eltérések és az egésznek meszeszerű beállítása, a mely azonban teljesen épen hagyja és kiemeli az eredeti bibliai jelentést.

I. Óra. Elbeszélés.

Jónás kis fiu volt. Szülőivel együtt a tenger partján lakott. Egyszer, a mint ott játszik a homokban, a jó Isten így szól hozzá: „Fiam, Jónás! Eredj, kérj édesapádtól egy erős, vastagtalpú cipőt, édesanyádtól pedig egy darab kenyeret a tarisznyádba. Búcsuz el tőlük s menj Napkelet felé. Addig menj, amíg egy akkora városhoz érsz, aminek egyik végétől nem látszik a másik vége. Menj be oda és kiáltsd: Végetek van! Azt izeni az Úr: 40 nap múlva elpusztul a város veletek együtt, mert gonoszok voltatok!”

Ezzel a jó Isten hazatért a menybe. De Jónás nem ment haza, hanem így töprengett: Új cipőt nem kérhetek, hiszen egy hónapja sincs, hogy kaptam, s né, mekkora lyukak vannak rajta, kenyeret sem kérhetek, mert ugyan hová tenném a kenyeret, mikor tarisnyám az ábécémmel együtt a tengerbe esett ma reggel, a mikor verekedtem Pistával. S ha el is mennék abba a városba, megvernének engem a rossz hírért, hiszen Isten is mondta, hogy gonoszok. Nem megyek el. Hanem itt ez a hajó a parton, elbujok ott; az elvisz és *Isten nem tudja meg, hova lettem*. És úgy tett. Sötét este felmászott a hajóra s ott elbújt a legmélyebb kamarában. Volt ott egy csomó rongy; betakarta magát velük és elaludt.

A jó Isten lenézett az égből csillagszemével, amelyik *mindent lát* és így szólt: „Jónás, az én rossz gyermekem el akar szökni előlem. Azt hiszi, hogy nem látom. Majd megtanúlja!”

Ekkor a jó Isten teleszívta magát levegővel s rettenetést fújt a tengerre, a melyen messze-messze vitte már Jónást a hajó. De ügyelt, hogy csak akkorát fújjon, a mekkora kell. Nagy vihar lett. A hajó úgy bugdácsolt, hogy az ember azt hihette: nó most mindjárt fölfordul és elsüllyed. A hajósok összeütötték fejüket. Nagyon megrémültek. Sírva imádkoztak: „Rosszak voltunk, de ne hagj el, Istenünk; megfogunk javulni!” A vihar azonban nem szünt meg. Ekkor így szólt a kapitány: „Valaki nem imádkozik! Nézzünk utána!” Csakhamar megkapták Jónást, a ki ide-oda hempergett a rongyok közt, s ijedtében reszketett. „Hogy kerülsz te ide?” kérdezte a kapitány. „Eltévedtem, — dadogta Jónás, este másztam a hajóra, hogy ne kelljen a földön aludnom. Nem tudtam, hogy a hajó indulni akar.” „Most hát akárhogy jöttél

ide, imádkozz!" Kiáltottak reá mindnyájan. „Nem tudok!" nyögte Jónás. De a kapitány unszolta, hogy ő majd imádkozik, Jónás pedig mondja utána. Erre Jónás keserves sírásra fakadt s így vallotta be bűnét: „Nem imádkozhatom én, mert a jó Isten elől bujtam el, s ha meghallja az imádságomat, menten megtudja, hogy itt vagyok s jaj nekem! „Ugy hát bedobunk a tengerbe, te esztelen gyermek, a ki azt hitted, hogy Isten elől el lehet bújni? Miattad küldte Isten a vihart a nyakunkra!" kiáltotta a kapitány haragosan. Megragadták Jónást a hajósok, s úgy belerepítették a tengerbe mint egy lapdát.

Mikor a hideg vízbe pottyant, mindent elfelejtett s rémülten sikoltott fel az égre Jónás: „Jaj, Istenem!" Ekkor a jó Isten parancsot adott a halak királyának s az elnyelte Jónást. Kettőt csapott a farkával s a parton volt és zsupsz! kidobta Jónást a homokra.

A nap sütött. Szép reggel volt. Jónásnak káprázott a szeme. Csak nagy későre vette észre, hogy egy akkora város van előtte, a minek nem látszik a vége. Ekkor Jónás félelmében és bámultában térdre esett és így kiáltott fel: „Hiába szöktem el Isten elől! *Mindent lát Ő!* Hiába akartam mást, mint Ő, *mert Isten keresztül viszi, amit akar!* Most tehát, hogy még rosszabb dolgom ne legyen, teljesítem parancsát". És bement Jónás a városba.

Kifejtő kérdés. a) Mit parancsolt Isten Jónásnak? Készen volt-e Jónás a parancsra? (Ebből lászik, hogy az a legnagyobb baj, ha már előbb nem voltunk jók és készületlenül talált Isten megbízása.) Hogyan okozta hát egyik hiba a másikat? *b)* Mit hitt Jónás az Istenről? Mi volt Isten szándéka (büntetés e vagy tanítás, javítás?) Mit csinált? Jobb-e a kerülő út mint az egyenes? Hova megyünk, ha nem akarjuk is? *c)* Mit tanult meg Jónás? Mi következik abból, hogy Isten mindent lát? hogy akaratát keresztülviszi?

Alkalmazás. Minden út odavezet, ahová Isten akarja. Isten látja a te útadat is, még azt a helyet is, ahová 25 év múlva fogsz jutni. Nem kell félned, mert Isten vezet; de vigyázz, mert lát.

Fogadástétel. Én egészen Istenre bízom magamat, a ki lát engem.

Ének. „Az Úr énnékem őriző pásztorom." 1—2. v. (Erd. Énekeskönyv. 23. zsolt.)

II. Óra. Elbeszélés.

Elmondom, hogy mit csinált Jónás a városban. Bár félt, hogy megverik, mégis mindenkinek elmondta Isten Izenetét, a ki szembejött vele. De bármennyire félt is, mégsem verték meg. Sőt ők ijedtek meg és így szóltak magukban: „Bizony rosszak voltunk." Isten Izenete eljutott a királyhoz is, a ki a gonoszok között is a leggonoszabb volt. Tüstént hívatta Jónást, s mikor meggyőződött, hogy a hír igaz, eldobta aranyos koronáját és sírva fakadt. Majd letépte magáról aranyláncát, biborruháját; zsákruhába öltözött, hamut szórt fejére s térdreesve verte mellétt, mert megbánta, hogy vétkezett. Majd megparancsolta, hogy mindenki fusson a templomba és imádkozzék. Az emberek ettől kezdve ott sírtak a templomban, megbánták bűneiket, ki amit

elvelt, visszaadta gazdájának s elhatározták, hogy legalább úgy hálnak meg, mint jók.

Isten látta ezt; de Jónás nem. Ó napról-napra hangosabban és büszkébben kiáltotta: „Még 30... 20... 10... 5... nap és végetek lesz!” Az utolsó napon már olyan volt Jónás, mint egy kakaspulyka, felfuvalkodva lépegetett ide-oda, az emberek nagyon féltek tőle s ennek örvendett. „Mégis jó, hogy itt vagyok, — gondolta, — milyen nagy Úr lettem!” Az nap nem evett senki a városban, csak sirt. Jónás azonban jól élt, minden jót neki hordtak és csókolták a kezét, meg a ruháját. Este az egész lakosság felmászott a háztetőre, hogy jobban lássák, a mi lesz. Remegve találgatták: tűz-e, víz-e, forróság vagy fagy pusztítja el őket? Jónást is megkérdezték, de ő bölcsen rázta a fejét és így szólt: „Nem mondhatom meg.” Nagy csend lett végre, csak a Jónás kiáltása hallatszott: „Na most mindjár elpusztultok!”

De éjfél lett és nem történt semmi. Némelyek reménykedni kezdtek, mások még jobban féltek. Sírás, ima, szent énekek töltötték be éjféltől hajnalig az éj csöndjét. Mindenki kibékült egymással és megbocsátott egymásnak.

Eljött a hajnal. Felsütött a fényes nap, oly szépen, mint egy aranylapda és mindent teleszort fénylő, gyönyörű aransugarakkal; a madarak olyan cifrán, szépen énekeltek, mint a hegedű; a fákon virágok nyitak s a virágok közt szóló szóló, mosolygó alma és csengő barack hintázott az illatos szellőben. A világ soha se volt ilyen szép, minden azt mütatta, hogy Istennek jó kedve van. Az emberek megértették, hogy Isten örül a megjavulásuknak és megbocsátott nekik. Mindenki újjongott és hálásan imádkozott.

Csak Jónás mérgelődött, hogy hazugságban maradt. Hogy észre ne vegyék, kisompolygott a város kapujába s ott fuldokolva a haragtól és szégyentől, így kiáltott az égre: „Tudtam én, hogy hiába jövök ide, mert semmi sem lesz a dologból! Könnyű neked ott az égben, de engem itt lenn mindenki hazugnak fog tartani!” A jó Isten ránézett Jónásra Napszemével, s ettől olyan melege lett, hogy megfájult a feje. Erre még jobban elbúsulta magát. De Isten tőta, mit akar. Egy szép dinyét növesztett oda, mely árnyékával eltakarta s gyümölcseivel kínálta meg Jónást. Ez tetszett neki. De még ki sem nyitotta a bicskáját Jónás, jött egy kis légy a jó Isten kezéből, megcsipte a dinye szárát s az menten elszáradt, mintha sohse lett volna. Erre Jónás végkép elkeseredve lecsapta bicskáját s sirva kiáltott fel a jó Istenhez: „*Még ezt is sajnáltad tőlem? Ölj meg tehát, mert nem akarok többé élni!*”

Ekkor megszólalt a jó Isten a napsúgárból szeliden, kedvesen: „Méltán haragszol-e és sajnálsz a dinyét?” „Méltán, mindhalálig” — kiáltotta Jónás. „Úgy? — kérdezte a jó Isten csendesen, — te sajnálsz ezt a dinyét, a milyenből mindennap megérik és elrothad ezer és ezer. A város lakóit pedig nem sajnáltad volna? Pedig azok nem lelketlen dinyék, hanem emberek, a kiknek szíve van, a kik szeretni tudnak, a kik jók lettek! Jónás, Jónás, ha te ezt a haszontalan dinyét is sajnálsz, *hogyan kívánhatod tőlem, hogy én ne sajnáljam ezt a nagy várost és azt a sok megjavult gyermekemet, a kik közül a legkisebb is többet ér nekem, mint a föld minden dinyéje!*”

Jónásnak elállott a szava. Most értette csak meg, hogy Isten milyen végtelen jó és irgalmas. Térdreasett és ezt rebegte, „Bocsáss meg édes jó Istenem! Belátom, hogy te ezerszerre jobb vagy, mint én s az emberek . . . Szégyenlem haragomat és rosszaságomat . . . oh, bárcsak jó lehetnék, Istenem!” Lehajtott fejjel ment haza és mondhatom, hogy jobb fiu 2 sem volt a világon, mint a milyen Jónás lett.

Kifejtő kérdés. a) Mit gondolt Jónás, mikor a városba ment? Igaz volt-e? Mit tettek az emberek s a király? 40 nap alatt milyené lett Jónás? Hát az emberek? b) Mi következett ebből? Ki volt a legrosszabb? Ki lett a legrosszabb? Ki a legjobb?

Alkalmazás: Te melyikhez akarsz hasonlítani: a 2 közül: Jónáshoz-e, vagy a város lakócaihoz? (A harmadikhoz, t. i. Istenhez.) *Az irgalmas szív a legnagyobb kincs a világon.*

Fogadástétel: Én egész életemben irgalmas szívű akarok lenni, minden erőmből!

Ének: „Mint a madár kisleánya.” (Erd. Énekeskönyv 10. új é. 2. v.)
M. S.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ha tanítványaid között fogyatékos szellemű akad: többet kell beszélned róla az Istenrel, mint vele az Istenről.
Augustinus.

Jézus katekhetikája két fejezetből áll: egyik szól a gyerekekről, a másik a tanítóról. Amaz így hangzik: Engedjétek hozzám a kisdedekeket és ne tiltsátok el én tőlem, mert ilyeneké a mennyek országa. Emez ezt mondja: Ha meg nem tértek s olyanok nem lesztek, mint e kis gyermekek, semmiképen sem mehettek be a mennyeknek országába.

Rittelmeyer.

Az igazi tanító arról ismerszik meg, hogy önmagánál különb embereket nevel s ez örömet okoz neki.
F. Ritschl.

A legnagyobb igazságokat nem az akademiákon, hanem a gyermekszobában látják meg. Mikor már a filozófia nem tud kifejezni egy igazságot a mélysége, vagy a magassága miatt, megszólalnak a gyermekek . . .
R.

GYÜLEKEZETI MUNKA.

PÁSZTORKODÁS.

BELMISSZIÓ.

A lelkipásztor munkája a háborúban.

II. Hadbavonultak, sebesültek lelkigondozása.

A lelkipásztor munkájának ez a része körülbelül a legnehezebb és legkényesebb munka. Különösen két nagy veszedelem fenyeget itt bennünket. Az egyik az, hogy a lelkipásztor az esetet, ami előtte áll *túlságosan kicsinynek* tartja, nem tudja elképzelni teljes nagyságukban azokat a motívumokat, melyek az illetők lelkét uralják, s a megnyugtató vagy bátorító gondolatmenetét avval kezdi, hogy: „hiszen nem is olyan nagy dolog az egész.” Evvel legbizonyosabban elzárja maga elől az utat, mert aki az én aggodalmaimat, vagy reménységeimet kicsinyli, ahhoz én megnyugtatót többet nem fordulok. A másik veszedelem, mikor ép ezt kiakarjuk kerülni, az, hogy *túlságosan nagyoknak* és erőseknek tartjuk ezeket a motívumokat, pl. egy hadbavonuló aggodalmát a *félettől*, hogy *visszajön-e valaha* Evvel elvesztjük a *mi* szempontunkat, melynek pedig uralkodnia kell ezeken a motívumokon, s gyakran megtörténik, hogy azt vesszük észre, hogy a vesztes fél kisebbnek tartja a veszteséget, mint mi. Szükséges tehát, hogy minden egyes esetben pontosan ismerjük azt, akivel beszélünk, annak a gondolatait és aggodalmait. Ezért nem győzzük eléggé hangsúlyozni, hogy amit itt adhatunk csak nagy általános vezérelvek, vagy konkrét példák, egyik sem arra való, hogy változatlanul átvegyük, mindkettő arra, hogy átdolgozzuk.

A hadbavonultak és sebesültek egészen más elbánást igényelnek, mint itthon maradott hűveink. A változott és nehéz körülmények, melyek közé jutottak, sokszor — pl. a kórházi sebesülteknél, akiket gyakran szállítanak egyik helyről a másikra — egyenesen lehetetlené teszik az *állandó* hatás gyakorlását, holott a lelkigondozás ereje éppen ebben rejlik. A két kérdést, a hadbavonultak és sebesültek lelkigondozását tehát ketté kell választani. Hadbavonultak alatt az olyanokat értjük, akik ami hűveink közül távoztak el, akiket tehát *személyesen* ismerünk. Sebesültek alatt azokat, akik véletlenül, mint kórházi, vagy betegnyugvó-állomási ápoltság, másvidékről kerültek hozzánk. A két eset két különböző eljárást követel. Van azonban egy harmadik eset is, mikor a városban állomásozó katonákról van szó; erre a kérdésre csak röviden terjeszkedünk ki, mert ez a katonák lelkigondozásának kérdésébe tartozik.

1. A *hadbavonultak* gondolkozásmódját személyes ismeretségből és leveleikből ismerhetjük meg. Ennek az ismerete pedig fontos előtanulmány a hadbavonultak körüli munkához. Ezek alapján a következő elemeket találjuk ezek gondolkozás módjában: Először is bizonyos *támulását az ismeretkörnek*, mely soha nem látott vidékek és nem tapasztalt körülmények között tett tapasztalatokról szól. A körülmények, a környező viszonyok néha teljesen lekötik az illető figyelmét, s csodálkozásra ösztönzik. Ezért kérdezi egyik, hozzánk írott levelében: „Micsoda ország lehet ez, ahol narancs meg füge terem, mikor én ezeket sohasem láttam.” A második gondolat azonban, ami fölmerül, a *nélkülözések* gondolata, s ez igen gyakran ismétlődik. Ez a gondolat különösen azért fontos, mert ez vezeti be azt a másikat, hogy *miért* kell nélkülözni? Mi az a parancsoló kötelesség, mely engem ide hajtott, mi az az érték, amiért én a nyugalمامat, otthoni békességemet föl kellett, hogy áldozzam? Különösen előtérbe lép *ez az értékelő* folyamat, ez az összehasonlító becslés: a harmadiknál, a *halál* gondolatánál. Különös, hogy ez a hadbavonultak leveleiben nem fordul aránylag gyakran elő, minek oka vagy az, hogy ez a gondolat az állandó életveszedelmekkel telt világban megszokottá válik, vagy az, hogy egy uralkodó gondolat: az önvédelem gondolata leszoritja. Az utóbbi eset bizonyára ritkább. Meg kell figyelni azt a beállítást, amiben a halál gondolata előfordul. Az egyik beállítás a haza fogalmával kapcsolja: „a hazának tartozunk egy élettel”. Itt a fontos az, hogyan vált a haza fogalma reális értéké a nép lelkében. Tapasztaltuk évtizedek óta azt, hogy ez a fogalom különösen a népnél puszta szó volt, belső mélység nélkül, melyből mint egy érték hordozójából a jelentés kikopott. Most látjuk, hogy ez a jelentés újból megelevenült. A másik beállítás vallásos karakterű: „Isten veszi el, vagy tartja meg az életemet.” Ez a beállítás nem új ugyan, de ujonnan átélt és átérzett igazság, s ebben van az értéke. A negyedik gondolat ezektől, melyek mint láttuk, az illetőre saját magára vonatkozik, az *itthonmaradottakra* fordul. Elsősorban az *aggódás* érettük: „Valjon mit csinálnak? hogy vannak; megy-e a munka, nem szenvednek-e szűkséget?” Látjuk, hogy a távollét folytán az érdeklődés megnőtt a család iránt. De megnőtt más iránt is. Minden, ami otthoni, bizonyos mértékben kedvesebb, drágább lesz előtte: „Nagyon szépen felkérem könyörögjenek érettünk, ha a templomba mennek, mert úgy szerettem a templomot; ha még egyszer hazamehetnék a templomba, hogy még egyszer imádkozhatnám a szüleimmel és a testvéreimmel” — írja meghatóan az olasz harctérről egy ujonc, aki pedig itthonléte alatt nem is a legjobb templomjárók közé tartozott. Ezekhez kell számítani egy bizonyos *fatalizmust*, amely szinte minden hadbavonultnál tapasztalható, s melyet az állandó veszély és állandó idegizgatottság vált ki reactio gyanánt, vagy másoknál bizonyos *he-*

roikus bátorságot a jövőre vonatkozólag. Látunk tábori leveleket, melyek a sok útbaigazítást és rendelkezést evvel végzik: „különben mikor hazakerülök, majd elintézek én mindent.“

Ezek az alapmotivumok, amelyek a hadbavonultak gondolatvilágát alkotják, most lássuk, hogyan építünk ezekre.

Legelőször természetesen meg kell határoznunk a *célt*, amit el akarunk érni. Ez a célunk pedig nem csak a megnyugtató, vagy bátorítás vagy más ilyen, mert a mi célunk ezeknél sokkal egyetemesebb. Ezt a célt pedig így határozhatjuk meg: *annak a vallásos nevelői munkának, mit az illetőnek otthon adunk, bizonyos motivumokkal való kiegészítése*. A hadbavonultak körüli munka tehát *folytatása*, kiegészítése az otthoni munkának, mostani munkánk mint alapra erre támaszkodik. A háború azonban új viszonylatokat létesített, új motivumokat dobott fölszínre, s mi ezekben az új körülményekben, ez új motivumok érvényesítésével kiegészítjük az otthoni munkát. Csak ez a meggondolás óvja meg a munkánk *kontinuitását*, ez teszi azt *tervszerűvé* s végre és legfőképen, ez kapcsolja bele ezt a munkát is a gyülekezeti munka egyetemes és élő szervezetébe. Aki a kapcsolatot elveszti, munkája kapkodássá és szervezatlenné válik.

Ami most magát a munkát illeti, ebben törekvésünk az, hogy a *föltalált motivumokat értékesítsük*. Ezek között láttunk egészen külső jellegűeket (ismeret-gyárártás), *személyi motivumokat* (halál gondolata) és másokra vonatkozókat (aggódás az otthoniakér). Ezekből az első kategóriába tartozók mellékesek, esetlegesek ezeket tehát nem használjuk. A többit azon érték szerint, melyre vonatkoznak, erősségük szerint rendezzük. Először jön a *halál gondolata*, mint legintenzívebb, mert alapja az élet értéke. Azután a *nélkülözés*, betegség gondolata, mely a testi épségre vonatkozik; majd az itthonmaradottakért való *aggódás*, végre az a mélyebb *érdeklődés*, melyet ezek iránt látunk. Most, ha ezeket a gondolatokat jól megnézzük, azt találjuk, hogy három nagy csoportba foglalhatók össze. Az első csoportot — könnyebb érthetőség kedvéért mellőzvé a tudományos kifejezést: *egyéni értékeknek* nevezzük, melyek az *egyénre* vonatkoznak kizárólag, ezek az egészség, kényelem, élet értékei, szemben áll velük a fáradtság, nélkülözés, halál. A másik csoport értékeit *socialis* értékek név alá foglalhatjuk be, ezek a család, haza gondolata, szemben áll velük az érettük való aggodalom. A harmadik csoport az *önértékek* csoportja, ide jönnek az ethikai és vallásos értékek: szemben áll velük a bizonytalanság, bűntudat stb. Ez értékeket most a következőképen följejtjük, s ez fogja adni a motivumok értékesítését:

A *nélkülözés* és *halál* gondolatával szemben vigyázni kell, hogy ezeket ne kicsinyeljük. Az élet valóságától szakadnánk el, ha a dolgot úgy állítanánk be, hogy a hadbavonultaknak nem szabad félni a halál-

tól. A legeredetibb, legegényibb érték az *élet* értéke, aki ezt áldozza egy nagy ügyért, a legdrágábbat áldozza. Azonkívül önként is előrenyomul az egyéni veszedelem érzése a köz veszedelmének gondolata fölött, mert a legelső és legközvetlenebb benyomás a reám egyénileg gyakorolt benyomás. Ezek mellett azonban még egy dolog jön itt tekintetbe. A nélkülözések és a halál gondolatától nem szabad elzárni a hadbavonultat, mert ez figyelmezteti annak a komolyoltságára, ami előtt most áll. A hová megy, ott a halált osztogatják, a *miért* megy az, hogy a hazáját védelmezze, ebben ha kell, az egészségét, vagy életét áldozza. A vele való beszélgetésünk tehát azt az egyik gondolatot emelje ki, hogy az út, amelyen halad, az *áldozat* útja, a kötelesség át alakul áldozattá, s hogy mintegy *Isten ítélőszéke elé* megy. Hangsúlyozni kell előtte, hogy annak a gondolatnak, melyet bizonyára sokszor forgat az eszében: „valjon visszajövök-e valaha“, egy nagy következménye van: „tehát úgy menjek el, mintha vissza se jönnék“, vagyis a házamat és a lelkeket egyformán tisztán és rendben tartsam.

Az itt kifejtetteket tovább viszi az értékek második csoportjának fölfejtése. A *családért* való aggodalom ismét erősebb, mint a *haza* sorsáért való aggodás. A családdal kapcsolatban a családtagok egészsége, megélhetése, a vagyon, s ennek megfelelőleg a munka gondolata emelkednek ki. Itt a gondolatmenetet abba az irányba vezetjük, hogy ezek az értékek, melyek rendes körülmények között mindennapiaknak tetszettek, s melyeknek jelentőségét talán nem tudtuk eléggé méltányolni, most *megnőttek* előttünk, meglátjuk valódi nagyságukban az anya önfeláldozását, a hitves munkás szeretetét s a gyermekek ragaszkodását. Ugyanez a folyamat történik a *haza* fogalmával is. Eddig alig éreztük mit jelent ez a gondolat, most látjuk meg, hogy igazán belegyökerezett a lelkünkbe. Ezért helyes, ha azt mondjuk, hogy ezeket az értékeket a háború által *visszanyertük*. A családi otthon békéjét, a hazáért való munka nagyságát és szentségét újból megértettük, újból visszakaptuk most, mikor nélkülöznünk kell őket. Ha most visszanezünk a béke napjaira, látjuk, mennyire nem becsültük meg őket eléggé. A háború *megrostálta* a mi értékeinket, azóta megláttuk, hogy amikhez azelőtt kapkodtunk, milyen üressék voltak, s megtanított megbecsülni ezeket. De megtanított másra is. Most azért vagyunk a harctéren, hogy a hazánk becsületét, épségét, a családunk életét és békességét védelmezzük. Emlékezünk, milyen aggodalmak között bocsátottak el, gyakran jött levelek azt mutatják, hogy a hadban levők az *itthonmaradottak előtt is drágábbak*, mint máskor. Ime, a testvéri, hitvesi kapcsolatot, a felebaráti érzést a háború a távollét által *megerősítette*, összekapcsolta a sziveket. Mi most ezeket az otthoni értékeket védjük. Nélkülünk tönkremenne a haza, megsemmisülne a család. *Mi* védjük meg őket. Ez *erőt ad* nekünk arra, hogy kitartók és bátrak legyünk, mert

a mieink védelmében állunk. A nélkülözésekkel, fáradalmakkal tölük üzzük távolabb a veszélyt. De ez tanít és képesít az *önfeláldozásra*. Inkább az én életem, mint a családom békéje. Inkább az én életem, mint a hazámé. Azok otthon küzdenek, dolgoznak, talán nélkülöznek — tehát én védem őket utolsó csepp véremig.

A vallásos motivumok között rámutatunk tehát elsősorban arra, hogy a háborúból is bizonyos mértékben *áldás* fakadt. És pedig annyiban, amennyiben *én* a *magam lelkében és életében* tapasztalom e fent elsorolt változásokat. A vallásos motivumokra reávezet az a gondolat, hogy ami engem a családomból annak és hazámnak védelmére kiragadott, ami ez átalakítást lelkemben eszközölte, egy fölöttem levő, hatalmas akarat: *Isten akarata*. Ez háritotta el eddig az ellenem jövő golyókat, ez védelmezte az életemet. Én tehát *Isten kezében* vagyok itt, de azért, hogy az Isten által adott javakat az *életem árán is* megvédelmezzem. Isten előtt állok: ő megbízott ezeknek a védelmével: Isten óvó karja valósult meg bennem, mely szeretteimet védi. Amint otthon védtem a családomat a munkámmal és szolgáltam a hazám, úgy most is rajtam veszti erejét a megsemmisítésükre jövő zivatar. És itt rámutatunk arra, hogy ez a tudat, hogy én Isten akaratának vagyok nemcsak tárgya, de cselekvője is, adja az igazi *biztonságot és békességet*, ez teszi értékessé még a halált is azokra, akik ebből védelmet és erőt nyernek. Végül, hogy *ézen gondolat már kiemelt helyén* életét a maga elszigeteltségéből és teszi nem csak saját tűzhelyének, vagy hazájának védőjévé, hanem *Isten országának* munkásává és harcosává, aki örök_célokért küzd.

Ez lenne körülbelül az a gondolatmenet, amely vezessen bennünket a hadbavonultakkal való bánásunkban. Most még egy pár szót a munka *technikáját* illetően.

Mint mondtuk, a hadbavonultak vallásos gondozása kapcsolódik az itthoni munkához. Az első dolog tehát a velük való *személyes ismeretség*, mert ez által tudunk személyes érdeklődést is kelteni, vagyis megbizonyítani azt, hogy nem csak általános tanácsokat adunk, de személyileg is érdeklődünk sorsuk iránt. Ezt kell kibővíteni avval, hogy *vallásos iratokkal*, bibliával látjuk el őket. Természetes, hogy ez csak egy kicsi, de fontos része a munkának, legfontosabb az a gondolat, hogy mi gondolunk rá, azért a küldött füzetre sohase resteljük pár üdvözlő sort is írni. A hadbavonultakkal való *levelezés* sok helyen és sokszor kivihetetlen, de mindenütt vannak olyanok, akik szorosabb ismeretségben vannak a lekipásztorral, talán irnak is neki, ez alkalmakat meg kell ragadni, hogy legalább pár sorban válaszoljunk. A levél hangja legyen meleg, közvetlen nyugodt, mert ép Istenben való bizalmat akar kelteni, a közvetlenség legjobb módja, ha egy pár szóval az otthoni szerettei jólétéről nyugtatjuk meg.

Ami a hadbavonltak számára készült *traktátusokat* illeti, ezeknek a fent megjelölt gondolatokat kell tartalmazniok.

2. A *sebesültek* rendszeres gondozása elé komoly nehézségek gördülnek. Legtöbbször alig van idő, hogy kiismerjük egyiket-másikat, már eltávozik a gyülekezetből. Azt pedig láttuk, hogy a lelkipásztori munka sikerének titka jórészt az állandó és személyes hatás. Ez a kettő itt szinte lehetetlen. Mindemellett lehet eredményesen foglalkozni velük. Hiszen a lelkipásztori hatás gyökere és alapja az *ige*, mely bár megjelenésében mindenütt egyéni és különböző, mégis hatásában és lényegében egy és örök.

Ha ismerni akarjuk a sebesültek gondolkozását, a következő gondolatok vezetnek rá bennünket: Az első gondolat az, hogy az ember, kivel beszélünk, a halál torkából jön. Életveszedelmek környezték, melyektől egy kisebb baj árán megszabadult. Ez egy bizonyos *megnyugvást* idéz elő, ami vallásos motiválással adja ezt a gondolatot: Isten a mai napig megtartotta az életemet. A másik gondolat a jövőre vonatkozik: a veszedelem sem, de az én kötelezettségem sem mult el még, új bizonytalanság, új veszedelem elé állhatok, de: ezekben is Isten oltalmaz, aki eddig óvott. Ez ad egy bizonyos *bizalmat* a jövőre. Jelen állapotában legdöntőbb két motívum a betegség s ebből származó *fájdalom* motívuma. Evvel szemben utalunk arra, hogy a sebet nemcsak önvédelemben, hanem magasabb értékek védelmében kapta, azokért, akik neki kedvesek, hogy a fájdalom, amit az őket ért esetleges veszély folytán szenvedne, sokkal kínzóbb, mint ez, melyet enyhít a tudat, hogy ennek árán már védett. Az ilyen fájdalom áldott fájdalom, mert másokért szenved. Hasonló erővel lép föl, sőt néha mindenik fölötte kiemelkedik a gondolkozás *otthonmaradt családtagjai* sorsáról. Itt az első és legfőbb kötelesség a személyes megnyugtató és pedig úgy, hogy minden rendelkezésünkre álló eszközzel bizonyosságot szerzünk a dolog felől. A lelkipásztor itt mutatja meg, hogy nemcsak beszélni, de tenni is tud.

Nem hallgathatjuk el, hogy a sebesültek között két igen gyakori típust találhatunk, melyekkel való bánásra szintén próbálunk közölni egy pár gondolatot. Az egyik típus a *kérkedők* típusa. Sajnos, ennek a típusnak képviselőivel nem is ritkán találkozunk. A gondolat, hogy ők messzebb jártak, mint bárki a községben, hogy a világesemények döntő intézésükben közvetlen részük volt, a tudat, hogy ők kockára tették az életüket, míg mások itthon, szerintük könnyen és dolognélkül éltek, a sajtó és társadalom osztatlan és mély tiszteletének nyilvánulása a harctéren küzdők iránt, melyből ők is kiakarják venni derekasan az őket megillető, sőt még a meg nem illető részt is, egy igen szomorú jelenséget, azt a gondolatot veti bennük fölszínre, hogy az ő személyes szerepük nagyon fontos, sőt döntő volt a dologban. Azért

nevezzük nagyon szomorúnak ezt a jelenséget, mert vele nemcsak az önérzet, hanem az önbizalom, sőt mások lenézése is, továbbá a Hártyánoskodás megdöbbentő mértékben nőni fog az igazság iránt egyébként jó érzékkel bíró népünknel. Az ilyen esetek tapintatos, de erélyes elbánást igényelnek, melynek módozatai kb. a következők: Elsősorban *elismerjük* azokat az érdemeket, melyeket a haza szolgálatában szerzett; de rámutatunk, hogy *mások is* szereztek hasonló érdemeket; továbbá, hogy *akik itthon* dolgoztak sem végeztek kicsinylendő munkát, sőt ezek munkája nélkül épúgy sikertelen lett volna az ő törekvésük, mint fordítva; végre, hogy mindenki, amit tett, a *hazája javára*, tsztán annak védelmére cselekedte, tehát itt dicsekvésnek helye nincs. Ha valaki nem tette volna a reá váró kötelességet, árulást követett volna el. Aki dicsekszik, az Urban dicsekedjék s Istennek adjon hálát, hogy képes volt annyit tenni, amennyit tett.

A másik typust azok képviselik, akik a kiállott izgalmak és veszedelmek miatt *aggodalommal* gondolnak arra, hogy nekik vissza kell menniök. Itt nagyon vigyázni kell, hogy ez aggodalommal szemben ne tanúsítsunk merev elutasító álláspontot. Ez teljességgel igazságtalan, hiszen az önfentartás ősi ösztöne sugallja ez aggodalmakat. A megnyugtatónál azok a gondolatok irányadók, melyeket a sebesültek gondolatmenetének általános irányítására fejtettünk fel. Erősen hangsúlyozzuk azonban azokat a gondolatokat, melyek a magasabb értékek szolgálatára és pedig minden egyéni tekintet nélküli szolgálatára vonatkoznak. Kiemeljük, hogy ez, és ennek vallásos alaphangja biztonságot kell hogy adjon annak is, aki aggódik.

A sebesültek számára tartott begyházi beszéd hangja legyen közvetlen, beszélgetésbe menő, velük folytatott beszélgetéseinkben érdeklődünk személyes viszonyaik, családjuk, otthonuk, életsorsuk iránt. A vallásos és szórakoztató nyomtatványok osztása csak e személyes munka kibővítésére való.

3. Röviden egy pár gondolatot az *állomásozó katonák* lelkigondozásáról a háborúban. Ez a gondoskodás most legyen intenzivebb, mint bármikor, s az ígéhirdetésen kívül bővüljön ki valóságos előkészítéssel. Hangsúlyozzuk különösen, hogy a katonaság nemcsak training, de erkölcsi és vallásos nevelés is, igazi jó katona csak a jó ember és a keresztyén ember lehet. Gyakorolni kell az önfegyelmézést, önuralmat (szeszies italalok élvezete az éberséget és lélekjelenlétet csökkenti), a tisztaságot s fölmutatni azt a gondolatot, hogy igazi győzelem csak igazi előkészület által nyerhető. Föl kell hívni őket egy komoly, vallásos élet vezetésére, s megerősíteni bennük a bizalmat Isten iránt.

E főbb gondolatokat részleteiben egyének szerint érvényesítve, egységes és alapos munkát leszünk képesek végezni. I. L.

(Folytatjuk.)

A gyülekezeti munka előfeltételei.

I. A gyülekezet állapotrajza.

(Két példa.)

A mult alkalommal körvonaloztuk, milyen legyen egy gyülekezeti állapotrajz, most be fogunk mutatni két példát, egy nagyobb, városi és egy kis falusi gyülekezetről. Vezérfonal gyanánt a mult számunkban megjelent kérdőívet használjuk:

I. 1. *A gyülekezet helye a polgári községben.* A polgári község lakosainak száma 62445. Ebből református 39502, r. kath. 17616, evang. 2550, izr. 1381, g. kel. 535, unit. 477, g. kath. 161. Nemzetiségi szempontból a lakosság mondhatni tiszta magyar, a g. kath. vallásuak között van 5—6 család román, a g. kel. közt 3 család szerb. A népesedést illetőleg az utolsó 10 évben egy évre eső szaporodás átlagos száma 156·2, holott 1880—1900-ig egy évre 422·8 lélekszámszaporodás esik, ami a népesség csökkenésének igen megdöbbentő jelensége. A halálzási arányszám igen nagy s ennek tulajdonítható a fent megfigyelt csökkenés, mert a születések száma változatlanul magas. 1913-ban született 1388, meghalt 1198. Ezek közül 20 éves korig 469 (!), 20—60 évig 307, 60—100 évig 422. Különösen megdöbbentő, hogy 0—1 évig a halálozás száma 282. A gyermekhalandóság gyakoriságára mutat rá ez a szám: szül. 1388, megh. 20 évig 469, vagyis az újszülötteknek szinte egy harmadrésze, az 5 évig elhalt gyermekek száma pedig az összes halálozások 30⁰/₀-a, az összes születések 28⁰/₀-a.

A református gyülekezet tagjai által a város kormányzásában vezető szerepet visz ugyan, de mint gyülekezet ilyen hatást nem gyakorol. Az öt rendes lelkész tagja a törv. hatósági közgyűlésnek, egyik közülük áll. iskolaszék elnöke, a többiek nem felekezeti jellegű munkát nem végeznek. A reformátusok nagy számából kifolyólag a közhivatalok legnagyobb részét ők töltik be. A polgármester, a főügyész, főjegyző, hét tanácsnok közül 5 református, a város orsz. gyűl. képviselője a ref. egyházközség főgondnoka. Tanintézet a városban igen sok van. Államiak: polg. fiú- és leányiskola; óvónőképző, földmivesiskola, 3 áll. el. népiskola. Felekezeti: reformátusok: főgymnasium, a belterületen kb. 10, a külterületen kb. 18—20 el. iskola, r. katolikus egy leánynevelő intézet (polg. leányisk.) dominikánus apácák vezetése alatt, 4 el. népiskola, ezenkívül minden felekezetnek van egy vagy több népiskolája. A község egy elemi iskolát és kerületenként (8) óvodákat, kereskedő és iparostanonciskolákat tart fenn. A városban számtalan egyesület van. Önképző egyesület, szakszervezet 17. Egészségügyi 3. Jótékony egyesület 12. Ipartársulat 27. Ezek közül felekezeti, önképző irányú 1 ifj. egyesület ref., 1 r. kath. legényegylet. Felekezeti jótékonyági egyesületek 1 ref. nőegylet, 1 ev., 1 r. kath. nőegylet, 2 izr. segélyző-egylet. Községi jellegű, 'de önálló

olvasókör van 48. Kulturális intézmények között említjük meg a néprajzi múzeumot, mely azonban még egészen berendezve nincs, s a nagy, modern fölszerelésű új közkórházat.

A város kulturális iránya gazdasági, újabban a kereskedés és ipar is fejlődik, de előbbire egy másik, nagyobb város közelsége, utóbbira a munkaerők gyöngesége hat károsan. A községi vezetőség viszonya a gyülekezettel egészen barátságos, surlódások nem fordulnak elő. Felekezeti surlódások nincsenek, mindemellett a felekezeti öntudat a két legerősebb felekezet híveinél igen erős, s ez élesen kivehető. Az áll. polg. fiúiskola vezetése a kath. igazgató miatt kath. szellemű, de már a polg. leányiskola, bár igazgatója szintén katolikus, a zárdával való versengés miatt inkább református szellemben vezetetik. Nemzetiségi surlódások nincsenek. Az állami hatóságokkal a viszony közömbös.

2. *A gyülekezet képe általában.* A gyülekezet tagjai a gazdálkodó, részben a hivatalnok osztályhoz tartoznak. A város maga jobbágy-város volt, illetőleg jobbágy-községek egyesülése, így a gazdálkodó elem túlsúlya világos. A hívek vagyoni állapota vegyes. A száz, ötszázholdas nagy gazdák mellett a legnagyobb számot a kisbirtokos földmivelők, napszámosok adják.

3. *A gyülekezet vagyoni helyzete és áldozatkészsége.* A költségvetés és számadás végösszegei nem állnak rendelkezésemre, de a gyülekezet anyagi helyzete a legjobb. Kiterjedt földbirtokai, épületei vannak, melyekhez részben nyelvi, részben nálapítvány útján jutott. Különösen nagy a száma az egyházközség alapítványainak, melyek közül legtöbb általános egyházi, némelyik iskolai célt szolgál, egy alapítvány tétetett az egyházi adózás megszüntetésére. A szegényügy ellátására egy városi szegényház és a jótékony egyesületek szolgálnak. A városi szegények száma 50, ezek rendes segélyezésben részesülnek, azonkívül koldúási engedéllyel bír 83. Ebből református 38. Az egyházközség mint ilyen legutóbb adakozott a hadikölcsönre, a hadbavonult és sebesült katonákat belkörüleg ellátta vallásos iratokkal. Az adakozás az egyházközség kitűnő vagyoni állapotát tekintve nem nagy. Az átlagos ünnepi perselypénz 20—30, vasárnapi (egy-egy templomnál) 3—5 korona. A gyülekezet tagjai általában adakozók. Különösen jótékony célokra bőven adakoznak, de nem annyira a legvagyonosabbak. Egyházi célú gyűjtések már kisebb eredménnyel járnak.

4. *A gyülekezet kulturális szerepe és intézményei.* Az egyházközség fentart egy főgynasiumot állami és városi segéllyel, a tanulók száma átlag 280—300. Református tanköteles van 3580, ezek leginkább a ref. elemi, ref. főgymn., áll. polg. fiú- v. leányiskola tanulói járnak még az áll. el. népiskolába is. Jótékonyági egyesület a Ref. Nőegylet, mely szegényeket segélyez, szegény gyermekeknek ruhát és tanszert oszt ki. Az egyes egyháztagok és a lelkészek személyes jótékonykodása

igen jelentékeny. A Nőegylet fő jövedelmi forrása a tagdíjak, melyek azonban nem folynak be kellő pontossággal, s az évente rendezett estélyek jövedelme. Az egyesületi élet elég élénk, tagjainak száma 200—300 között van. Egyéb kulturális jellegű egyházi intézmény nincsen, a főgymn. tanári karban áll fent egy Szabad Lyceum egyesület, mely azonban nem egyházi jellegű. Az egyházközség általános kulturális munkát nem végez, az adventtől virágvasárnapig tartani szokott protestáns estélyek vallásos jellegűek, bár általános érdeklődést szoktak kelteni. A gyülekezet tagjai általános kulturális irányú munkákat mindenestre helyeselnének.

5. *A gyülekezet valláserkölcsei állapota.* A város belső területén az 5 templomban mindennap tartatik istentisztelet, de a gyülekezet hétköznap nem jár templomba. Vasárnap délelőtt két istentisztelet van egymás után, ugyanekkor a külterületeken kb. 18 helyen van istentisztelet, a belső 2 templomban átlagosan 100—200 hívő részvételével, a másik háromban kb. 50—100 hívő jelenik meg. Vasárnap délután szintén igen kis látogatottsága van a templomoknak, átlag 15—30 lélek. Ünnepeken (az ünnep első napján) 500—600 lélek vesz részt a két nagyobb, 150—300 a kisebb templomokban.

Az úrvacsorával élők átlagos száma templomonként és esetenként 30—60, a külterületi istentiszteleteken kevesebb. Az ígéhirdetés hatása egyáltalán nem észlelhető, különösen az ifjabb nemzedéknél. Az ifjúság távolmaradása a templomtól különösen aggasztó jelenség. Általában nehezen fojtható el az a benyomás, hogy a hívek túlnyomó részben csak szokásból járnak templomba s az ígéhirdetés ritkán találja meg az utat hozzájuk. Idősebb emberek néha hivatkoznak egy-egy rég elmondott beszédre, ennek a gondolataira, de ez a típus már kiveszőben van.

Külön ifj. istentiszteletek csak a főgymnasiumban tartatnak, az elemi iskolások számára évmegnyitó és évváró istentiszteletek, mindezek kötelezőek. Egy pár, ifj. istentisztelet tartására történt törekvés az egyházközség tagjainak osztatlan tetszésével találkozott, de nem folytatott.

A hívek között károsan tapasztalható a politikai ellentétek hatása. A presbiterium folytatólagos megnyitására vonatkozólag mindig egy politikai párt híveinek behozására történik kísérlet. A minden újítástól mereven elzárkózó gondolkozó-osztály és a szabadabban gondolkozók között utóbbiak kárára folytonos ingerültség tapasztalható. *Nem* ennek kell tulajdonítani azonban, hogy az intelligensebb gyülekezeti tagok istentiszteletre ritkán járnak, az azonban ennek tulajdonítható, hogy egyházi ügyektől visszavonul. A gyülekezeti tagok egyik típusa a tradíció szerinti egyházhoz hű, ügyeiben résztvevő gazdálkodó, aki arisztokrata a néppel, demokrata a felsőbbsséggel szemben, az egyház hivatalnokait cselédeknek nézi, egyénileg is följosítva érzi magát azoknak parancsolni; a

másik a szegény paraszt, aki a vallást is, egyházat is urak és vagyó-
nosok zsaroló helyének tekinti; harmadik egy kicsiny számú csoport,
akik az egyház igazi megújulásán dolgoznak, de erejük és számuk miatt
eredménytelenül.

A vallástanítást a ref. elemi iskolákban a tanítók végzik, általában
jó iskolai eredménnyel. Vallásos nevelés a vallástanítással kapcsolatban
nincs. A konfirmációra az el. isk. IV. osztályában kapott kátészerű elő-
készítés után 10 éves korban mennek, a konfirmáció egy vallásvizsgából
és egy rövid ünnepélyből áll; az intelligensebb szülők az úrasztalához
ilyen korban még nem engedik a gyermeket.

Speciális vallásos célú egyesület az Ifj. Egylet, vezetője a főgymn.
vallástanár, működése vallásos olvasókörré, bibliamagyarázó estékre
szorítkozik. Tagjainak száma aránylagosan megdöbbentően csekély, ami
azt mutatja, hogy nem találta meg az igazi útát az ifjúság lelkéhez.

Ez lenne körülbelül maga az állapotrajz. Most röviden még egy
pár megjegyzést arra, mit látunk ebből és mire volna itt szükség?

1. Először is látjuk, hogy ez a nagy gyülekezet valószínűleg ép
nagysága miatt nem képes megfelelni feladatainak, speciális vallásos
nevelői munkát nem végez, mert istentiszteletek és prot. estélyek tar-
tása, ennek nem nevezhető. Azután látjuk, hogy az egyházközség szer-
vezete, adminisztrációja fölemészti minden idejét és erejét; végre meg-
figyelhetjük, hogy a gyülekezet éltető és annak létjogosultságot adó
keresztyén elv az adminisztráció miatt háttérbe szorúl.

2. Mire van itt szükség? Elsősorban arra, hogy a gyülekezet
munkaképessége az önálló egyházközségekké való szervezkedéssel biz-
tosíttassék. Második teendő az ifjúság gondozásának alapos kiterjesz-
tése, gyermekistentiszteletek, nem speciálisan vallásos irányú ifjúsági
munka szorgalmazásával, lelkiismeretes tanonciskolai tanítással és a
konfirmáció 15 élelèvre tételével, komoly előkészítéssel, ellátásával. A
vallástanítás egy állandó hitoktató kezébe teendő le, hogy így a tanítás
és nevelés kontinuitása megmaradjon. Lelkiismeretes pásztorációra úgy
látszik, ha tétettek is kísérletek, meddők maradtak. A népesség nagy
számánál fogva ezt csakis a presbiterium segélyével lehetne intézni.
Alkotandó egy gyülekezeti lap, mely a gyül. tagjait, akik a templomtól
elszoktak, szellemileg összekösse.

II. A másik példa, egy falusi gyülekezet állapotrajza.

1. *A gyülekezet helye a polgári községben.* A szóbanforgó gyüle-
kezet újonnan (1914 márciusában) anyásított, a polgári község lakói-
nak nagy többsége román. A lakosok száma 1175, ebből 245 reform.,
8 r. kath., 3 izr. magyar, a többi g. kel. román. A ref. szülöttek száma
az 1914. évben: 8, elhalt: 1; a g. kel. egyházban szül.: 48, meghalt:
40, ebből gyermek 30.

A folyó 1915 évben született: 11, meghalt: 15. Ebből a gyerme-

kekre esik 11, tehát a gyermekhalandóság ez évben igen nagy, ami egy hirtelen föllépett makacs vörheny és diftéria-járványnak tulajdonítható s a közegészségügyi viszonyokra is rávilágít. A g. kel. szülöttek száma: 18, meghalt: 24, ebből gyermek: 20. A lakosság többsége román, így a képviselőtestület is nagyrészt azokból van megalkotva. A ref. lelkész tagja hivatalból az áll. iskolaszéknek, képviselőtestületnek, alelnöke a Gazdakörnek. Községi hivatalt a gyülekezet két tagja tölt be a képviselőtestületi tagsággal. A községben van áll. el. iskola s vele kapcsolatos óvoda (3 tanerő), telepfelügyelőség a gondozásba adott menhelyi gyermekek felügyeletére. A g. kel. egyházközség tart fenn egy tanerős 6 osztályú el. iskolát. Kulturális szerepet vivő egyesület számba jön a Hitelszövetkezet, Gazdakör, mindkettő azonban igen gyöngén működik. A református hívek nagy szerepet visznek mindkettőben, lelkész elnöke a Gazdakörnek. E körön kívül, mely kulturális munkát a legújabb időkig nem végzett, sem más kulturális, sem jótékonyági intézmények nincsenek. A község lakói szinte kizárólag gazdálkodók, egy pár. gazdálkodással szintén foglalkozó iparos, kereskedő is van. A magyar lakosság túlnyomó része kincstári telepesekből áll. A községi vezetőség viszonya a gyülekezethez: közömbös. Felekezeti és nemzetiségi súrlódások nincsenek. Mindkét nemzetiség között jó viszony uralkodik, ellenséges törekvések nem észlelhetők, legföljebb egyének részéről. Az állami hatóságokkal a viszony közömbös.

2. *A gyülekezet képe általában.* A hívek gazdálkodással foglalkoznak, vagyoni állapotuk gyöngé, mert telepések lévén, csak rendes évi törlesztés útján, 50 év alatt lesz tulajdonukká a birtok. Mindamellet van egy pár jobb módú gazda közöttük.

3. *A gyülekezet vagyoni állapota* az ujonnan szervezettség miatt igen gyöngé. A jelen évi költségvetés záródik 1243·97 K hiánnyal, a mult évi számadás 268·79 végösszeggel. Az egyházközségnek vannak földjei, 40 hold a lelkészi fizetést képezi, 8 h. 164 □-öl s két templomkert az egyházközség pénztárának jövedelmez. Kolduló szegény a községben nincs. Az egyházközség mint ilyen, nehéz anyagi helyzete miatt nem adakozott, de a mult évben a hívek egyházi célra 54 K, más, hadi jótékony célra 3 ízben összesen ca 140 K, egyébre 40 K, összesen mintegy 230 koronát adakoztak. Vasárnaponként persely a templomba nincs kitéve. urvacsoaraosztások alkalmával átlag 2—4 korona gyűl. A gyülekezet tagjai általában adakozók, az erre adott alkalmakkor alig néhányan húzzák ki magukat.

4. *A gyülekezet kulturális szerepe.* Egyházi jellegű iskola vagy más tanintézet nincs, hasonlóképp nincs kulturális vagy jótékonyági egyesület sem. Az egyházközség lelkésze és tagjai tevékenyen közreműködnek a Gazdakör aegise alatt rendezett téli felolvasó estéken, melyek nem speciális vallásos vonatkozásúak voltak. Az ilyen irá-

nyú munkát a gyülekezet tagjai helyeslik, a részvétel azonban közepes.

5. *A gyülekezet valláserkölcsei állapota.* Istentisztelet tartatik vasárnap délelőtt és délután. A délelőtti istentiszteleten a résztvevők száma 40—50, a délutáni 25—35. Nagy munkaidőben megapad ez a szám. Az úrvacsorával élők száma átlagosan esetenként 25—30. Az ígéhirdetés hatása minimálisan bár, de tapasztalható a hívekre, beszélgetésekben gyakran utalnak rá. Külön gyermekistentiszteletek a tél folyamán tartatnak és elemi iskola II—VI. osztályára kötelezők. Politikai és társadalmi ellentétek a gyülekezet tagjai között nincsenek, típusok sem különböztethetők meg, a bibliás konzervatív és a szabadabb fölfogású típusok éles határvonalakkal meg nem különböztethető kategóriáin kívül, de e két típus egyformán vallásos. A vallásitanítást a lelkész teljesíti. A ref. tankötelesek száma 47, mind az áll. iskolába járnak. A vallásitanítás eredménye a gyermekek fölfogásának átlagos gyöngesége miatt nem kielégítő. A konfirmáció 14—15. éves korban történik, hat heti tanítás után, melyet a lelkész végez. A konfirmandusok átlagos száma 6—8. Speciális vallásos célú egyesület nincs.

Nehézségek: az egyház vagyoni helyzetének válságos volta, az eddigi elhanyagolt vagy kellőleg nem végezhetett vallásos nevelés megújításának kezdeti nehézségei, a lélekszám kicsinysege.

E két bemutatott példa szemlélteti az egyházközségek állapotát. Föltárja azokat a hiányokat, miket segíteni kell, megmutatja, kikre számíthatunk, milyen eszközök állnak rendelkezésünkre, hogyan kell hát intézkedni egy alapos munka irányában.

A következő lépés, megcsinálni a tervet, hogyan érem el a célokat. Keresni az utat, mely oda vezet, megalkotni a körvonalait a munkának, szervezni a segédeszközöket. Ez a munka a programmkészítés, s maga ez a gyülekezeti munka mikéntjét föltáró tervezet: a *programmi*.

I. L.

Három udvari papról szól az írás:

Náthán Dávid előtt: „Te vagy ez az ember!”

Keresztező János Heródes előtt: „Nem szabad neked övele élned!”

Pál Felix előtt: „Igazságról, önmegtartóztatásról és eljövendő ítéletről szolt” . . .

Monod.

Mikor valami bűnt vagy hibát látsz felebarátaid között, siess és beszélj róla úgy az Istennel, mintha te magad volnál hibás benne.

Trudel.

K A L Á S Z O K.

I.

Medgyesi Pál így foglalja össze homiletikai szabályait híres könyvében, a *Doce nos orare quin et praedicare* címűben, mely az első magyar homiletika :

„Minden regulak regulája: Mindeneknek felette pedig arról kell gondot viselni (mely nélkül is minden Tudosság, akar-melley megjegyzésre méltó dolgok, ezer Summás Táblák tsak haszontalanok), hogy a Tanító maga intezze mindeneknek előtte az ő szivét az Jehova törvényének keresésére és annak cselekedeteire etc. azaz neki legyen mások felett szive szerént való dolog az Isteni tisztelet, igaz kegyességgel melyre másokat tanít, szivét ő ékesítse meg és isteni félelemnek buzgóságával, szintén mint tudománnyal, ő legyen példa egyebeknek . . . Mert nem úgy vagyon itt a dolog, mint egyébütt ; valamely nem-jó ember a közönséges életben jó Orvos, jó világi-böltteség Tanító, Szóts, Varga, Szabó etc. jó lehet, de jó és idvösséges Sz. Irás Tanító s Praedicator senki nem lehet, csak az isten félő és Isten dicsőségének buzgóságával gerjedező ember. Mellyhez képest, ha szorossan járnánk el benne, senkit az Praedikatorságnak tisztire nem is kellene felvenni, aki annak előtte magát s egész életétét Istennek nem szentelte.“ * Másutt: „Meglássák azért ama Tanításra alkalmatlanok nyomorult nemzetünkben, kik ha csak olvasni tudnak is s valamennyire való szavattyúságok vagyon, azt vélik, hogy a prédikatorságra elég értékek legyen . . . mint mérik ez nagy tengeren, sem írjok sem szelenczék nem lévén hozzá, magukat szerencsétetni. Ez nyavalyás és mulandó életeket valamint eltengetik ugyan; de félő, oh igen félő, hogy a másokban a legeltetésbeli fogyatkozás miatt sok számtalan éhel haló lelkek veszedelmekben ne ők ítéltesenek bűnösöknek.“ **

II.

Vinet a lelkipásztorról.

Élete vagy Istennek szentelt, vagy teljesen értelmetlen. Mindennapi kenyere az áldozat: mindenét az oltárra rakja. Családjá megszentelt, mert részt vesz a maga lemondásával sőt nélkülözéseivel a családfő áldozatában. Valamint Jézus sem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon másoknak: úgy a lelkipásztor is a szolgálat charismájával uralkodik, mert Istennek szolgálni annyi, mint királynak lenni . . . Jóakarát és részvét az igazi lelkipásztor lénye. Pogány, sőt

* I. m. (1650) P.

** U. o. „Berekesztésnek okáért itt egy fennforgó, szükséges kérdést igazétok el; talam nem leszen kellelten“ cz. fejezetben.

zsidó felfogás szerint a pap lényéhez hozzátartozik valami komor, erőszakos, sőt félelmes vonás; egyedül a keresztyén lelkipásztor egyéniségéből hiányzik ez s helyét a segítő szeretet gyöngéd, de erővel biztató vonásai töltik ki. Keresztyén lelkipásztor az, aki erre a parancsolatra termett: Vigasztaljátok, vigasztaljátok az én népemet! Emberi társadalmunkban ő az irgalmasság képviselője és kiábrázolója. A segítés az ő szenvedélye, a segítés az ő élethivatása. Testté vált meleg, isteni kézszerítés.

Istennek munkatársa (I. Kor. 3, 9.) s amíg az Isten munkáját végzi, Isten szolidáris vele és kezességet vállal érte. Ebben áll a kulcsok hatalma: az oldás és a kötés. Amit a Szent Lélek bizonyágtétele mellett az Írás alapján mond, az érvényes földön és égen; amit itt megköt, az odafenn is megvan kötve, s amit itt megold, az odafenn is meg van oldva, mert ő csak azt oldja és köti idele, ami oldva, vagy kötve van odafenn. Nem Isten alkalmazkodik hozzá, hanem ő alkalmazza a világot Istenhez. A lelkiismeretet láthatatlan gyémánt szálakkal Isten akarátának tökéletes törvényéhez köti; viszont bizonyágot tesz az Isten megbocsátó kegyelméről és a törvény szolgálatából kiszabadító irgalmáról, tehát megoldja a lelket lenyűgöző kötelékeket.

Mindenesetre az evangélium szolgálja „halálnak illatja“ mindazoknak, akiknek számára nem az „életnek illatja“ . . .

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Luthernek panaszkodik egyik barátja, hogy neki semmi sem sikerül: vágyai nem teljesülnek, tervei dugába dőlnek, reményei meghiúsulnak. — Barátom, annak te vagy az oka, feleli Luther. — Én? Hogyan? Űtődik meg a barát. — Persze, miért imádkozol mindennap így: *legyen meg a te akaratom*, s miért nem így: *legyen meg az én akaratom*? Ha azt kéred, hogy *Isten* akarata legyen meg, ne zúgolódj azért, hogy nem *imádságod* ellenére, a *te* akaratom teljesül!

L A P S Z E M L E.

Monatsblätter für den evang. Religionsunterricht. Szerk. Heinr. *Spanuth*. Verlag von Vandenhoeck & Ruprecht. Göttingen. Előfizetési ára évi 6 M.

Az 1914-iki VII. évfolyam 10–12. számában *Niebergall* Fr. A *vallástanítás és a háború* c. tanulmánya a legfontosabb. Kifejti, hogy bár a háború számtalan úton károsan hatott a megkezdett munkákra, sokat köszönhetünk neki, mert mintegy fölébresztett bennünket, közös érdeklődést teremtett, az Istenben való bizalom, a kötelesség, a halhatatlanság és örök élet gondolatát előtérbe nyomta, imádkozásra szoktatott, a haza fogalmát elevenné tette. Ez a mostani háborus vallásosság hasonlít az Aufklärung vallásához, de bizonyos prófétaí vonást is visel magán. Sajnos, ez a föllendülés igen csekély mértékben tulajdonítható az iskolának, de megmutatja, hogy milyen úton kell ezentúl haladni, milyen vall. motívumokat kell kiemelni. A harmadik rész címe a *prófe-tizmus és a háború*, melyben hangsúlyozza, hogy a vallás és nemzeti lét kapcsolatának nagy kérdéseit az ótestamentum tárgyalja, ezekért hát oda kell menni. Különösen Amos, Hosea, Jesaja és Jeremiás jönnek tekintetbe. A cél ezeknél Isten országa, eszköz a nemzeti lét: tehát a tétel ez: a nemzetnek vallásos hivatása van. A háborúra vonatkozólag: fő a győzelem a lélekben, azután győzelem az ellenség fölött. A 11. szám különösen gyönyörű *háborús iskolai imákat* közöl. Az „Olvasmányok” rovatban van Ziegler Th.-nak a háborús paedagógia tíz parancsolata.

Nithack-Stahn 10. *Hogyan beszéljek gyermekeimnek a háborúról?* (11. sz.) igen értékes indításokat ad arra, hogyan adjuk elő a háború történetét a gyermeknek, a háború okát (az ellenség irigysége a német műveltség iránt), hangsúlyozzuk a nép áldozatkészségét, szemléltessük vele a háború borzalmait is. Óv tőle, hogy a gyermeket gyűlölettel töltsük el az ellenség iránt, állítsuk be, hogy a háború célja a béke; végül gondoskodjunk mély, elsősorban vallásos benyomásokról a gyermek számára, szoktassuk hozzá, hogy mindent vallásos szemmel nézzen. Ugyane számban *Spanuth: Karácsony a harctéren* címmel karácsonyi gondolatokat közöl. Különös érdekessége e számnak *Peters Lilly* tollából a Gerhardt híres énekének „*Wie soll ich dich empfangen*” vallástanítás céljára való feldolgozása.

Az 1915-ik (VIII.) évfolyam 1. száma *Mahr* cikkét hozza, mely az *Ószövetség és a világháború* kapcsoló gondolatait keresi. Ugyancsak *Mahr* részletes tanulmányt közöl *A háború a vallásos nevelés gyakorlatában* címmel. Különös említést érdemel az a gondolata, hogy a vallásos nevelés egyedüli tárgyát és középpontját ne a háború gondolata alkossa. Igen értékes gondolatokat közöl a háborúnak a vallásos nevelés minden fokára. A 2. számban *Spanuth: A vallástanítás pszichológiai előfeltételei a háborúban* címen kimutatja, hogy a nép lelkében a háború indokaiban és eszközeiben vallásos motívumokkal van átnőve („szent háború”). Azt tapasztalja, hogy az ifjúságnál tényleg tapasztalható egy bizonyos fokozottsága az erkölcsi erőknek, mely a háborúra

vezethető vissza. Hangsúlyozza, hogy ezeket azért ne becsüljük túl, mert egy „vom Kinde an“ vallástanítás képtelenség, mert ezek az aktuális és időleges föllángolások nem érvénytelenítik a nélkülözhetetlen abszolút értékmérőket. *Kessler* Kurt tervezetet mutat be a lyceumok magasabb osztályában tárgyalandó *Hit és erkölcsstanra*, induktív módszerrel, kezdve vallástörténeten és valláslélektanon, folytatva a hit, kijelentés elemzésén, a keresztyénség lényege, Krisztus tanítása és jelentősége, örök élet kérdései vezetnek az egyén, majd a közösség vallásos értékeléséhez.

A háború, mint vallás erkölcsi problema a vallástanításban címmel *Spanuth* most már szervezett programot ad a kérdés megoldására; felsőbb osztályokban egy alapos áttekintést kíván adni a háború története és vall. értékeléséről, a következő három tételben: Mi a háború? Mi annak erkölcsi megítélése? Hogyan lehet a háborút a vallásossággal összekötni? — A 4. számban *Katzer*: *Az újszövetség és a háború* címen is s kifejezi aggodalmát az ószövetség háború miatti nagyobb befolyására. Azokat a különbségeket, melyeket a háború megítélésére nézve az ó- és újszöv. felmutat, keresi a történelemben, erkölcsstanban és vallásban, óv attól, hogy a két vallást, az ószöv. és újszöv. vallását összeolvasszuk. *Lehmensick* Fr. *A háború és dal* cím alatt az egyházi énekek tanítását és alkalmazását a háború egyes eseményeire hangsúlyozza. (4—6 sz.)

A május—juniusi kettős füzet *Niebergall* tanulmányát közli: *Isten és a háború* címen, mely kifejti, hogy az eddigi sekélyes istenfogalom helyébe most egy elevenebb fölfogás lépett, mely azonban Istennek csak az ontologiai tulajdonságait fogja föl, az igazi élmény mélyül ki keresztyén életté. *Harrer* R. *A miatyánkot mint háborús imát* dolgozza föl igen szépen. *Dickhoff* E. a tanító számára ad 10 parancsolatot a háborús időkre. — A 7. számban *Niebergall* ír: „*Ima, háború és vallástanítás*“ címen. Fejtegeti az imádkozás lélektanát, azt, hogy e szerint az ima mintája az uri ima. A kérésre irányuló imádságnál keresztyénibb a hálaadó ima, melyben a „Müssen“-t „Wollen“-re lehet átalakítani. Itt foglal helyet a vallástétel, az áldozat gondolata. A kérő ima irányul vallásos értékekre. Az imádságra való nevelés ezt tartsa szem előtt. *Sellmann*: *Háborús babona és vallástanítás* címen a láncimák, talizmánok, amuletek, jóslások, kártyavetések elleni tanítást sürgeti. Különösen érdekes egy orosz katonánál talált szent levél, melyet állítólag a potschajewi kolostor kápolnájának Mária képe mögött találtak s mint Mária eredeti levelét osztogatták másolatban a katonák közt. Ennek hiteles német fordítását közli. *A fiatal leány szerepe a háborúban* címen egy programot ad ezeknek szóló megbeszélésekre. A 8-9. sz. *Wehnert* Bruno: *Monismus és vallástanítás*; egy ker. apologia címmel a monismus vallásos rendszerét és katechetikai következményeit fejtegeti. *Lehmensick* folytatja *Háború és dal* c. tanulmányát.

Blätter für religiöse Erziehung. A Christl. Freiheit havi melléklete. E kis folyóirat, bár kis terjedelemben, de aránylag gazdag tartalommal jelenik meg a háború alatt is s gyermekeik vallásos nevelésével törődő szülők számára megbecsülhetetlen. Az 1. számban *A vallás napjaink háborús lyrájában* c. cikke figyelemreméltó. A 2. szám, valószínűleg a szerkesztőnő (Dr. Weinl jeni tanár neje) tollából *Vallástanítás és népgyűlölet* címen példákkal gazdag szép cikket hoz; *Paul nordhauseni tanító* *A háború a magasabb osztályok vallástanításában*

híven hangsúlyozza a nemzeti és a vallásos motívumok egybetartozását s ad utasításokat annak fölhasználására. *Weinel H. A háború és az énekeskönyv* címen szép összeállítást ad a fölhasználható énekekről (3. sz.). Igen szép megfigyeléseket közöl *A háború és a gyermekek* címmel *Ziegler Helene. Michaelis A gyormekistentisztelet liturgikus egységét* hangsúlyozza. A 7—8. sz. gyönyörű méltatást közöl *Kabisch-ról, mint vallásos nevelőről*.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Lapunk szerkesztői, nyomdai és postai nehézségek miatt egy hetet késett; gondoskodni fogunk, hogy a karácsonyi szám még idejekorán megjelenjék.

Mindazoknak, akik leveleikkel felkeresni szivesek voltak, válaszunkat a jövő számunkban írjuk meg.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Előfizetést, reklamációkat, kéziratokat, leveleket *Dr. Ravasz László* címére (Kolozsvár, Bocskai-tér 1.) kell küldeni.

A szerkesztésért felelős:
DR. RAVASZ LÁSZLÓ.

A *lelkipásztorkodás* rovatában (rovatvezető Dr. Imre Lajos) keresni fogjuk annak a lelkipásztori munkának az eszményi vonásait, amelyik a mai kor emberét újra részletelni képes mind abban az áldásban, amit az evangellum jelent a világnak; továbbá megrajzoljuk annak a *gyülekezeti munkának* az alapvonásait, amelyik ősi hagyományaink, egyházunk természete, történelmi helyzetünk s a Szent Lélek oekónomiája alapján következik. Tehát vallásos személyiségek és gyülekezeti típusok lelkirajzának közlésével a belső értelemben vett egyházi folklore számára gyűjtünk anyagot: egyes pásztori esetek megbeszélésével és belmislől intézmények ismertetésével rámutatunk az építő munka lehetőségére és útjaira; szemmel tartjuk a humanus célt szolgáló világi és más felekezeti mozgalmakat, népjóléti intézményeket, állami és társadalmi szervezeteket és rámutatunk az érintkezési pontokon jelentkező feladatokra. Evangélikáink akarunk az egyházzal, az egyház számára.

Ez állandó rovatok mellett lesz egy igen fontos időszaki rovat is: *egyházi ének és zene* címen, amelynek rovatvezetőjéül *Seprődi Jánost* nyertük meg. Ez a rovat az egyházi ének és zene fellendítését fogja szolgálni irányelvekkel, módszeres utasításokkal, példákkal. Hangjegymellékleteinkkel két közelebbi célt szolgálunk: egy fakultatív énekeskönyvet állítunk össze felnőttek számára és egy kis énekeskönyvet gyermekek számára. E célra összegyűjtjük és szabadon felhasználjuk a világirodalom vallásos lírájának legszebb darabjait épűgy, mint a zeneművészet klasszikus vallásos alkotásait.

Természetes dolog, hogy minden gyakorlati közlemény tulajdonképen csak példa lesz, amely valamely általános módszeres utasítást világosít meg. Semmi sincs távolabb tőlünk, mint valamely lelkipásztori magazin, vagy *Dormi secure* kiadása. Olvasóinkkal közösen keresünk és dolgozunk s nem sértjük meg őket azzal, hogy kész dolgot kínáljunk nekik gépies elrecitálásra.

Lapunk minden számához bőséges irodalmi és lapszemlét adunk, amely a szakirodalom mezéjén tájékoztatja az érdeklődőket.

Theologiai álláspontunk nem dogmatikus de nem is kritikai, hanem a szó *szabad* és nemes értelmében *positív*. Két tény előtt hajlunk meg; a valóság és az eszmény ténye előtt: amaz előtt azért, hogy el ne szakadjunk a földi élettől, emez előtt azért, hogy el ne szakadjunk a mennyel élettől. Szemünk előtt Az áll, aki így szolt: én vagyok az út, az igazság, az élet. *Mi ehhez az élethez való útát egyengetjük.*

Lelkész és vallástanár, tanár és tanító urak rendeljük meg és terjesszék

a hivek és tanítványaik között az

ÉBRESZTŐ

képes keresztyén szépirodalmi, családi és ifjusági havi folyóiratot.

Szerkeszti: Megyericsy Béla.

Előfizetési díj egy évre 2 korona.

Az ébresztőnek minden keresztyén családhoz és minden keresztyén ifjuzhoz el kell jutnia, hogy a nemes szépirodalom szárnyain minden olvasójának lelkébe bevigye a keresztyén magyar nemzet hatalmas gondolatát.

Előfizetéseket elfogad és mutatóványszámot küld a kiadóhivatal:
Budapest, VIII. Főherceg Sándor-utca 28.